

پیمان نامه حقوق کودک

مصوب مجمع عمومی سازمان ملل متحد ۲۹ آبان ۱۳۶۸ (۲۰ نوامبر ۱۹۸۹)

کتابچه: پیمان‌نامه حقوق کودک (به انضمام دو پروتکل اختیاری)
تهیه‌کننده: صندوق کودکان سازمان ملل متحد (یونیسف) در ایران
صفحه‌آرایی: شرکت تبلیغاتی استیلا (حمید حسن‌زاده)
نقاشی روی جلد: مریم شریفی / برداشتی از نقاشی الهام عیوضی
چاپ دوم: بهار ۱۳۸۶

گفتارگشایی

اهمیت جایگاه و نقش کودکان سبب توجه روزافزون به آنان شده است. در چند دهه اخیر بسیاری از اسناد و اجلاس‌های حقوق بشری ضمناً یا مستقلاً به حقوق آنها پرداخته، برای تأمین مصالح عالیّه کودکان، تکالیف و تعهداتی بر دوش دولت‌ها و خانواده‌ها نهاده‌اند. اعلامیه جهانی حقوق بشر (۱۹۴۸)، میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۱۹۶۶)، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (۱۹۶۶)، اعلامیه اسلامی حقوق بشر (۱۹۹۰)، اعلامیه هزاره سازمان ملل متحد ضمن موضوعات متنوع، حقوق کودک را نیز مطرح کرده‌اند. از سوی دیگر اسنادی وجود دارد که سراسر به حقوق کودکان مربوط هستند، از جمله: اعلامیه جهانی حقوق کودک (۱۹۵۹)، حداقل مقررات مطلوب سازمان ملل متحد برای اداره دادرسی ویژه نوجوانان (مقررات پکن ۱۹۸۵)، مقررات سازمان ملل متحد برای حمایت از نوجوانان محروم از آزادی (۱۹۹۰).

محور اصلی شماری از کنفرانس‌های بین‌المللی نیز حقوق کودکان و بررسی نحوه ارتقای وضعیت آنها بوده است. از جمله می‌توان به این اجلاس‌ها و اعلامیه‌های تدوین شده در آنها اشاره کرد: بیانیه تهران (۱۹۶۸)، اجلاس جهانی سران برای کودکان (۱۹۹۰)، اعلامیه وین

و برنامه اقدام (۱۹۹۳)، کنگره جهانی مقابله با سوءاستفاده جنسی تجاری کودکان (۱۹۹۶)، اجلاس ویژه مجمع عمومی سازمان ملل متحد در مورد کودکان (۲۰۰۲)؛ اما آنچه در این مجموعه فراروی شما قرار دارد بی تردید، مهمترین سند بین‌المللی درباره حقوق کودکان است: پیمان‌نامه حقوق کودک (مصوب مجمع عمومی ملل متحد، ۲۰ نوامبر ۱۹۸۹ و لازم الاجرا شده از ۲ سپتامبر ۱۹۹۰) و دو پروتکل اختیاری: یکی درباره فروش، فحشا و هرزه‌نگاری کودکان (مصوب مجمع عمومی ملل متحد، مه ۲۰۰۰ و لازم الاجرا شده از ۱۸ ژانویه ۲۰۰۲) و دیگری درباره به‌کارگیری کودکان در مخاصمات مسلحانه (مصوب مجمع عمومی ملل متحد ۲۵ مه ۲۰۰۰ و لازم الاجرا شده از ۱۲ فوریه ۲۰۰۲).

این پیمان‌نامه که برای شناساندن و حمایت از کودکان، به عنوان سرمایه انسانی جامعه بشری تدوین شده، از گسترده‌ترین اقبال جهانی برخوردار گردیده، تاکنون جز دو دولت ایالات متحده آمریکا و سومالی، تمامی کشورهای جهان، از جمله دولت‌های عضو سازمان کنفرانس اسلامی، آن را امضا کرده‌اند. مجلس شورای اسلامی ایران نیز در تاریخ ۱۳۷۲/۱۲/۱ این پیمان‌نامه را تصویب کرده و از ۲۲ مرداد ۱۳۷۳ (برابر ۱۲ آگوست ۱۹۹۴) این سند برای کشور لازم‌الاجرا گردیده است. البته جمهوری اسلامی با تعیین حق شرط کلی نسبت به

این پیمان‌نامه اعلام کرده است که آن را در صورت تعارض با قوانین داخلی یا اسلامی لازم‌الرعايه نمی‌داند. متن ماده واحده مصوب مجلس شورای اسلامی مطرح می‌کند: «کنوانسیون حقوق کودک مشتمل بر یک مقدمه و ۵۴ ماده به شرح پیوست تصویب و اجازه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به آن داده می‌شود؛ مشروط بر این‌که مفاد آن در هر مورد و در هر زمان در تعارض با قوانین داخلی و موازین اسلامی باشد و یا قرار گیرد، از طرف دولت جمهوری اسلامی لازم‌الرعايه نباشد.»

ناگفته نماند نحوه الحاق کشورها به این سند یکسان نیست. بیشتر کشورها (مانند آلمان، بریتانیا، فرانسه، اسپانیا، و آرژانتین)، از جمله برخی کشورهای اسلامی (مثلاً مالزی و الجزایر)، با اعلام حق شرط نسبت به مواد مشخصی از این سند، آن را تصویب کرده‌اند. شماری کشورها (از جمله واتیکان، عربستان سعودی، افغانستان، سوریه، سنگاپور، و تونس) نیز با اعلام شرط کلی، به آن پیوسته‌اند. شرط اعلام شده از سوی پاکستان نیز کلی بود، ولی در سال ۱۹۹۷ شرط خود را پس گرفت. بیشترین شروط اعلام شده توسط دولت‌ها، در خصوص مواد ۷، ۹، ۱۴، ۱۵، ۲۱، ۲۲، ۳۷ و ۴۰ صورت گرفته است. مفصل‌ترین حق شرط‌ها مربوط به آلمان، انگلیس، واتیکان و بلژیک است.

پیشنویس این پیمان‌نامه در سال ۱۹۷۸ توسط دولت لهستان به کمیسیون حقوق بشر ارایه شد و پس از ده سال مطالعه و رایزنی میان دولت‌ها، طی قطعنامه A/Res. ۲۵/۴۴ در مجمع عمومی سازمان ملل به تصویب رسید. آگاهان، بر نقش سازنده و تأثیرگذار یونیسف در روند این بررسی‌ها، تصویب، و نیز اجرای مؤثر پیمان‌نامه حقوق کودک تصریح دارند. هم‌اکنون یونیسف از طریق دفاتر منطق‌های خود، برای شناساندن و اجرایی کردن اصول بنیادین سند مذکور، همچنین دیگر حقوق و استانداردهای تثبیت شده در آن تلاش می‌کند.

این اصول زیربنایی عبارتند از:

- ۱) عدم تبعیض، ماده ۲.
- ۲) رعایت منافع کودکان، ماده ۳.
- ۳) حق زیست و رشد، ماده ۶.
- ۴) بها دادن به دیدگاه‌های کودک، ماده ۱۲.

برخی دیگر از حقوق مذکور در این پیمان نامه عبارتند از:

(۱) حق برخورداری از حمایت (مواد ۲۲، ۳۳ تا ۴۰)،

(۲) حق مشارکت و آزادی‌های مدنی (مواد ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷)،

(۳) حق تأمین (مواد ۵، ۹)،

(۴) حق برخورداری از بهداشت (مواد ۱۸، ۲۶، ۲۷)،

(۵) حق بهره‌مندی از آموزش، تفریحات سالم، انجام فعالیت‌های فرهنگی (مواد ۲۸، ۲۹،

۳۰، ۳۱)،

از دستاوردهای مهم این پیمان نامه توجه توأمان به مسؤولیت مشترک و لزوم همکاری دو سویه دولت (به عنوان مسؤول اداره جامعه) و خانواده (به عنوان مناسب‌ترین محیط برای رشد و تربیت کودکان) برای فراهم کردن زمینه رشد و شکوفایی همه جانبه آنان است.

هم چنین کمیته‌ای در نظر گرفته شده است تا بر اجرای کنوانسیون توسط دولت‌های عضو نظارت کند. این نهاد قانونی که کمیته حقوق کودک نام دارد، مرکب از هیجده کارشناس عالی مقام است که نحوه انتخاب و وظایف آنها در ماده ۴۳ پیمان نامه پیش‌بینی شده است.

ماده ۴۴ کنوانسیون کشورهای عضو را متعهد ساخته پیشرفت‌های خود در اجرای پیمان‌نامه را گزارش کنند. این گزارش‌های ملی در کمیته حقوق کودک ارزیابی خواهد شد. دولت جمهوری اسلامی ایران نیز در اجرای ماده ۴۲ پیمان‌نامه، تاکنون دو گزارش ملی به کمیته حقوق کودک عرضه کرده است. کمیته مذکور ضمن بررسی گزارش دوم در ۲۰ ژانویه ۲۰۰۵ و انتشار ملاحظات خود درباره آن در سند CRC/C/15/Add.۲۵۴ مورخ ۳۱ مارس ۲۰۰۵ و ارایه توصیه‌های خود، از دولت ایران خواسته است گزارش‌های سوم و چهارم را توأمًا تا ۱۱ فوریه ۲۰۱۰ برای کمیته ارسال نماید.

پیمان‌نامه، برای اطلاع‌رسانی عمومی درباره حقوق کودکان، تأکید خاص دارد. ماده ۴۲ دولت‌های عضو را متعهد کرده به طور گسترده، و از طرق مناسب و مؤثر، اصول و مفاد پیمان‌نامه را به نحو یکسان به آگاهی بزرگسالان و کودکان برسانند. بند ۶ ماده ۴۴ نیز از دولت‌های عضو خواسته است گزارش‌های ملی خود را که به کمیته حقوق کودک ارایه می‌کنند، به طور گسترده در اختیار عموم مردم کشور نیز قرار دهند.

یونیسف، خود را همکار و پشتیبان دولت‌ها در انجام وظایف مقرر در این پیمان‌نامه، از جمله ماده ۴۲ در خصوص اطلاع‌رسانی عمومی درباره این سند می‌داند؛ از این رو یونیسف

ایران با همکاری دانشگاه مفید قم به انتشار ترجمه فارسی متن کامل پیمان‌نامه اقدام کرده است. این دفتر همچنین در اقدامی دیگر، گزیده‌ای از مواد بنیادین پیمان‌نامه را به زبان ساده‌تر، همراه با تصویرهای مناسب منتشر کرده، در اختیار کودکان و نوجوانان ایرانی قرار داده است.

آگاه شدن ایرانیان از مفاد پیمان‌نامه حقوق کودک، از منظر دیگر نیز قابل دقت است. چنان‌که گذشت، جمهوری اسلامی ایران (گرچه با اعلام شرطی کلی) پیمان‌نامه حقوق کودک را تصویب کرده است. یادآوری می‌نماید برخی حقوق‌دانان، از جمله شماری از استادان ایرانی برآنند که «در روابط بین‌المللی، اعتبار عهدنامه بیش از قانون داخلی است و اختیار دولت را در وضع قانون معارض با آن محدود می‌کند». این نظریه در متن قوانین برخی کشورها صریحاً پذیرفته شده است؛ مثلاً اصل ۵۵ قانون اساسی فرانسه مقرر نموده: «معاهدات یا توافق‌نامه‌هایی که به طور قانونی به امضا و تصویب رسیده‌اند به محض انتشارشان نسبت به قوانین داخلی ارجحیت دارند...». حتی اگر آن رأی و تقدم معاهدات بر قانون داخلی را نپذیریم، معاهدات بین‌المللی از جمله پیمان‌نامه حقوق کودک، دست کم ارزشی معادل قوانین عادی کشور خواهند داشت؛ زیرا برابر ماده ۹ قانون مدنی ایران «مقررات عهدی که بر طبق قانون اساسی بین دولت ایران و سایر دول منعقد شده باشد،

در حکم قانون است». از این رو همان‌گونه که عموم مردم، مدیران و مجریان دولتی و نهادهای مدنی باید از مفاد قوانین داخلی مطلع گردند و آنها را اجرا کنند، ضروری است این پیمان‌نامه که به نظام حقوقی ایران پیوند خورده و واجد ارزش قانونی گردیده است، نیز به آگاهی همگان رسد و توسط آنان به اجرا درآید.

درباره دو پروتکل اختیاری به پیمان‌نامه حقوق کودک که متن آنها در این مجموعه در دستن شما است، نیز نکاتی مطرح می‌گردد.

نماینده دائم دولت کوبا در سازمان ملل متحد، در سال ۱۹۹۳ توجه مجمع عمومی را به شرایط نامساعد کودکان قربانی سوءاستفاده جنسی جلب کرده، مبارزه جهانی علیه این نابهنجاری را خواستار شد. وی پیشنهاد داد یک کارگروه ضمن بررسی‌های کارشناسانه، راه حل‌های مناسبی برای محو این پدیده ارائه کند. کمیسیون حقوق بشر در سال ۱۹۹۵ کمیته‌ای را مأمور پیگیری موضوع کرد. ثمره کار این گروه پیش‌نویس سندی با عنوان «پروتکل اختیاری به پیمان‌نامه حقوق کودک درباره فروش، فحشا و هرزه‌نگاری کودکان» بود که در چهل و هشتمین اجلاس مجمع عمومی (مه ۲۰۰۰) طی ۱۷ ماده تصویب شده، و در ۱۸ ژانویه ۲۰۰۲ لازم‌الاجرا شد.

امروزه وضعیت دشوار کودکان گرفتار آمده در مخاصمات مسلحانه و ضرورت تلاش برای پیشگیری از بروز چنان موقعیت‌ها، و نیز لزوم اقدامات همه‌جانبه برای کاستن از آثار زیانبار درگیری‌های نظامی بر جسم و روان کودکان در کانون توجه خیراندیشان و نهادهای حامی حقوق کودکان است. ده‌ها سند در قالب اعلامیه و مقاله‌نامه منطبق‌های و بین‌المللی، و از همه مهم‌تر ماده ۳۸ پیمان‌نامه حقوق کودک، حاوی توصیه‌ها و مقررات الزام‌آور فراوانی در این باره است. جامع‌ترین سند، «پروتکل اختیاری به پیمان‌نامه حقوق کودک درباره به‌کارگیری کودکان در مخاصمات مسلحانه» است که در ۱۳ ماده تدوین و به امضای شماری از دولت‌ها رسیده و از ۱۲ فوریه ۲۰۰۲ برابر ۲۳ بهمن ۱۳۸۰ برای آن کشورها لازم اجرا شده است.

دولت جمهوری اسلامی ایران تاکنون به هیچ‌کدام از این پروتکل‌ها نپیوسته است. کمیته حقوق کودک در بند ۷۵ از بخش نهم سند CRC/C/15/Add.254 (منتشره در ۳۱ مارس ۲۰۰۵) به دولت ایران توصیه کرده به این دو پروتکل بپیوندد. خوانندگان فهیم ایرانی با مطالعه متن این اسناد خواهند توانست بهتر و آگاهانه‌تر درباره توصیه کمیته حقوق کودک داوری کنند و نظر دهند الحاق به آنها با ارزش‌ها، اصول و مبانی حقوقی جامعه ایران سازگار و همسو است یا خیر.

به امید زندگانی سعادت‌مندانه یکایک انسان‌ها به‌ویژه کودکان دنیا

مقدمه

کشورهای عضو پیمان نامه حاضر،

با توجه به این که طبق اصول اعلام شده در منشور سازمان ملل متحد، شالوده آزادی، عدالت و صلح جهانی همانا به رسمیت شناختن منزلت ذاتی و حقوق مساوی و غیر قابل انکار همه اعضای خانواده بشری است،

با در نظر داشتن این که مردم ملل متحد اعتقاد خود به حقوق اساسی بشر و منزلت و ارزش انسان را در منشور سازمان ملل متحد مورد تأیید مجدد قرار داده‌اند و عزم راسخ دارند رشد اجتماعی و سطح زندگی بهتر توأم با آزادی‌های گسترده‌تر را ترویج نمایند،

با اذعان به این که سازمان ملل متحد و در اعلامیه جهانی حقوق بشر در میثاق‌های بین‌المللی مربوط به حقوق بشر اعلام و موافقت نموده است که همگان، بدون هرگونه تبعیض از نظر نژاد، رنگ، جنسیت، زبان، مذهب، عقاید سیاسی و دیگر عقاید، منشا ملی یا اجتماعی، دارایی، تولد یا سایر خصوصیات، سزاوار کلیه حقوق و آزادی‌های مندرج در اسناد مذکور هستند،

با یادآوری این که سازمان ملل متحد در اعلامیه جهانی حقوق بشر اعلام نموده است که دوران کودکی مستلزم مراقبت و مساعدت ویژه می‌باشد،

با اعتقاد به این که خانواده، به عنوان گروه بنیادین جامعه و محیط طبیعی رشد و رفاه کلیه اعضای آن و به ویژه کودکان، باید از حمایت و مساعدت لازم برخوردار شود به نحوی که بتواند مسئولیت‌هایش را در جامعه کاملاً بر عهده گیرد،

با اذعان به این که کودک برای رشد کامل و هماهنگ شخصیت خود باید در محیط خانوادگی، و در فضایی (مملو) از خوشبختی، محبت و تفاهم رشد یابد،

با توجه به این که کودک باید برای زندگی فردی در اجتماع آمادگی کامل پیدا کند و در سایه آرمان‌های اعلام شده در منشور سازمان ملل متحد و به ویژه صلح، عزت، مدارا، آزادی، برابری و همبستگی بزرگ شود،

با در نظر داشتن این که ضرورت ارائه مراقبت ویژه برای کودک در اعلامیه حقوق کودک ژنو مورخ ۱۹۲۴ و در اعلامیه حقوق کودک مصوب مجمع عمومی در بیستم نوامبر ۱۹۵۹ تصریح گردیده و در اعلامیه جهانی حقوق بشر و در میثاق بین‌المللی مربوط به حقوق مدنی و سیاسی (به ویژه مواد ۲۳ و ۲۴)، در میثاق بین‌المللی مربوط به حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (به ویژه ماده ۱۰) و در اساسنامه‌ها و اسناد سازمان‌های تخصصی و سازمان‌های بین‌المللی مرتبط با رفاه کودکان به رسمیت شناخته شده است،

با در نظر داشتن این که همان‌گونه که در اعلامیه حقوق کودک تصریح گردیده «کودک به دلیل عدم رشد کامل جسمی و ذهنی، قبل از تولد و نیز پس از آن نیازمند محافظت و مراقبت ویژه، از جمله حمایت حقوقی مناسب است».

با یادآوری مفاد اعلامیه اصول اجتماعی و حقوق مربوط به حمایت و رفاه کودکان با اشاره خاص به امر نگهداری توسط خانواده جایگزین، فرزندخواندگی ملی و بین‌المللی، مقررات سازمان ملل مبتنی بر حداقل ضوابط برای دادرسی ویژه کودکان (مقررات پکن)، و اعلامیه حمایت از زنان و کودکان در شرایط اضطراری و مخاصمات مسلحانه،

با اذعان به این که در تمام کشورهای جهان کودکانی هستند که در شرایط فوق‌العاده دشوار زندگی می‌کنند و این‌گونه کودکان نیازمند توجه ویژه می‌باشند،

با توجه به اهمیت سنت‌ها و ارزش‌های فرهنگی هر یک از ملل در مورد حمایت و رشد هماهنگی کودک،

اذعان به اهمیت همکاری‌های بین‌المللی برای بهبود شرایط زندگی کودکان در همه کشورها، به ویژه در کشورهای در حال رشد، به شرح زیر توافق نموده‌اند:

بخش اول

منظور از کودک
هر انسان دارای
کمتر از ۱۸ سال
سن است

از نظر پیمان‌نامه حاضر منظور از کودک هر انسان دارای کمتر از ۱۸ سال سن است، مگر این که طبق قانون قابل اعمال در مورد کودک، سن قانونی کمتر تعیین شده باشد.

ماده ۲

۱- کشورهای عضو، حقوق مندرج در پیمان‌نامه حاضر را برای هر یک از کودکانی که در حوزه قضایی آنها می‌باشند بدون هرگونه تبعیض و بدون توجه به نژاد، رنگ، جنسیت، زبان، مذهب، عقاید سیاسی و سایر عقاید، منشا ملی، قومی، یا اجتماعی، دارایی، معلولیت، تولد یا سایر خصوصیات کودک یا والدین یا سرپرستان قانونی او محترم شمرده و تضمین خواهند کرد.

۲- کشورهای عضو همه اقدامات مقتضی را جهت تضمین حمایت از کودک در مقابل کلیه اشکال تبعیض یا مجازات بر اساس وضعیت، فعالیت‌ها، عقاید ابراز شده، یا اعتقادات والدین، سرپرستان قانونی یا اعضای خانواده کودک به عمل خواهند آورد.

۱- در کلیه اقدامات مربوط به کودکان که توسط مؤسسات رفاه اجتماعی دولتی یا خصوصی، دادگاه‌ها، مقامات اجرایی یا نهادهای قانونگذاری به عمل می‌آید، منافع عالی‌تر از اهم ملاحظات می‌باشد.

۲- کشورهای عضو متعهد می‌شوند حمایت و مراقبتی که برای رفاه کودک ضروری است را با توجه به حقوق و تکالیف والدین، سرپرستان قانونی، یا دیگر اشخاصی که قانوناً مسئول کودک هستند، تضمین نمایند و در این راستا کلیه اقدامات قانونی و اجرایی لازم را به عمل خواهند آورد.

۳- کشورهای عضو اطمینان حاصل خواهند نمود که مؤسسات، خدمات و دستگاه‌های مسئول مراقبت و حمایت از کودکان، به ویژه در زمینه‌های ایمنی، بهداشت، از حیث تعداد و مناسب بودن کارکنان و نیز نظارت شایسته، با معیارهایی که توسط مقامات واجد صلاحیت مقرر گردیده است منطبق باشند.

ماده ۴

کشورهای عضو کلیه اقدامات قانونی، اجرایی و سایر اقدامات مقتضی را برای تحقق حقوقی که در پیمان‌نامه حاضر به رسمیت شناخته شده است معمول خواهند نمود. در مورد حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، کشورهای عضو اقدامات مذکور را با بکارگیری حداکثر منابع موجود خود، و در صورت لزوم، در چارچوب همکاری‌های بین‌المللی به عمل خواهند آورد.

ماده ۵

کشورهای عضو مسئولیت‌ها، حقوق و تکالیف والدین، یا برحسب مورد اعضای خانواده گسترده مطابق عرف مرسوم هر منطقه، سرپرستان قانونی یا سایر اشخاصی که قانوناً مسؤول کودک هستند را در هدایت و ارائه راهنمایی‌های مقتضی به روشی هماهنگ با توانایی‌های بالنده کودک در راستای اعمال حقوق مندرج در پیمان‌نامه حاضر توسط کودک، محترم خواهند شمرد.

ماده ۶

۱- کشورهای عضو حق ذاتی تمام کودکان را برای زندگی به رسمیت می‌شناسند.

۲- کشورهای عضو بقا و رشد کودک را تا حد امکان تضمین خواهند کرد.

۱- تولد کودک باید بلافاصله پس از به دنیا آمدن او ثبت شود و کودک از بدو تولد از حق داشتن نام، حق کسب تابعیت و تا حد امکان از حق شناختن والدین و قرار گرفتن تحت مراقبت آنان برخوردار خواهد بود.

تولد کودک باید بلافاصله پس از به دنیا آمدن او ثبت شود

۲- کشورهای عضو اعمال حقوق مذکور را مطابق با قوانین داخلی خود و تعهدات ناشی از اسناد بین‌المللی مربوطه در این زمینه، به ویژه در مواردی که عدم اعمال این حقوق موجب بی‌تابعیتی کودک شود، تضمین خواهند نمود.

۱- دولت‌های عضو متعهد می‌شوند حق کودک برای حفظ هویت خود، از جمله تابعیت، نام و روابط خانوادگی را مطابق قانون و بدون مداخله غیر قانونی محترم بشمارند.

۲- در مواردی که کودک به صورت غیر قانونی از تمام یا برخی از حقوق مربوط به هویت خود محروم شود، کشورهای عضو حمایت و مساعدت مقتضی را برای استیفای سریع هویت او فراهم خواهند آورد.

۱- دولت‌های عضو تضمین خواهند کرد که کودک از والدین خود بر خلاف میل آنان جدا نشود، مگر در مواردی که مقامات واجد صلاحیت مطابق قوانین و مقررات قابل اعمال و پس از بررسی‌های قضایی حکم دهند که این جدایی برای تأمین منافع عالیه کودک ضروری می‌باشد. چنین حکمی ممکن است در مواردی خاص، از قبیل سوءاستفاده از کودک یا بی توجهی به او توسط والدین، یا زمانی که والدین جدا از یکدیگر زندگی می‌کنند و باید در مورد محل اقامت کودک تصمیم‌گیری شود، ضروری باشد.

۲- در هریک از دادرسی‌های مرتبط با بند ۱ این ماده، باید به همه طرف‌های ذینفع فرصت داده شود در دادرسی‌ها شرکت کنند و نظرات خود را ابراز نمایند.

۳- دولت‌های عضو حق کودک جدا شده از یک یا هر دو والد خود را برای حفظ روابط شخصی و تماس مستقیم و منظم با هر دو والد محترم خواهند شمرد مگر آن که این امر مغایر با منافع عالیه کودک باشد.

۴- هرگاه این جدایی ناشی از اقدامات یک کشور عضو از قبیل بازداشت، حبس، تبعید، اخراج یا مرگ یک یا هر دو والد یا کودک (از جمله مرگی که به هر دلیل در حین

توقیف شخص توسط دولت روی می‌دهد) باشد، کشور عضو، بنا به درخواست، اطلاعات ضروری مربوط به محل اقامت عضو (یا اعضای) غایب خانواده را در اختیار والدین، کودک یا، در موارد مقتضی، یکی دیگر از اعضای خانواده قرار خواهد داد، مگر آن که ارائه این اطلاعات مخل رفاه کودک باشد. علاوه بر این، کشورهای عضو تضمین خواهند نمود که تسلیم این درخواست فی نفسه تبعات نامطلوبی برای فرد (یا افراد) ذینفع در پی نداشته باشد.

ماده ۱۰

۱- به موجب تعهدات ناشی از بند ۱ ماده ۹، کشورهای عضو درخواست کودک یا والدین او را برای ورود به یک کشور عضو یا خروج از آن به منظور پیوند مجدد خانواده، با نظر مثبت و به روشی انسانی و سریع بررسی خواهند کرد. کشورهای عضو علاوه بر این تضمین خواهند کرد که تسلیم چنین درخواستی تبعات نامطلوبی برای درخواست کنندگان و اعضای خانواده آنان در پی نداشته باشد.

۲- کودکی که والدینش مقیم کشورهای مختلفی هستند حق دارد که، جز در شرایط استثنایی، به صورت منظم روابط شخصی و تماس مستقیم خود را با هر دو والد

حفظ نماید. به این منظور و مطابق با تعهدات کشورهای عضو به موجب بند ۱ ماده ۹، کشورهای عضو حق کودک و والدین او را برای ترک هر کشوری، از جمله کشور خود، و ورود به کشور خود محترم خواهند شمرد. حق ترک هر کشوری تنها مشمول محدودیت‌هایی است که در قانون تصریح شده و برای حفظ امنیت ملی، نظم عمومی، بهداشت عمومی، اخلاق عمومی یا حقوق و آزادی‌های دیگران ضروری است و با سایر حقوق مندرج در پیمان‌نامه حاضر منطبق می‌باشد.

ماده ۱۱

- ۱- به منظور مبارزه با انتقال غیر قانونی کودکان به خارج از کشور و عدم بازگشت کودکان مقیم خارج، کشورهای عضو اقداماتی معمول خواهند داشت.
- ۲- کشورهای عضو به همین منظور انعقاد توافق‌نامه‌های دو جانبه یا چند جانبه و یا الحاق به توافق‌نامه‌های موجود را تشویق خواهند کرد.

- ۱- کشورهای عضو تضمین خواهند کرد که کودکی که قادر به شکل دادن عقاید خود می‌باشد حق ابراز آزادانه این عقاید را در کلیه اموری که به وی مربوط می‌شود داشته باشد و متناسب با سن و میزان رشد فکری کودک به نظرات وی اهمیت لازم داده شود.
- ۲- بدین منظور باید به ویژه برای کودک این فرصت فراهم شود تا بتواند در کلیه مراحل رسیدگی قضایی و اجرایی مربوط به خود مستقیماً یا از طریق یک نماینده یا مرجع مناسب، به روشی منطبق با مقررات آئین دادرسی در قوانین داخلی، اظهار نظر نماید.

**کودک باید حق
آزادی بیان داشته
باشد**

- ۱- کودک باید حق آزادی بیان داشته باشد. حق مذکور شامل آزادی جستجو، دریافت و ارائه اطلاعات و عقاید از هرگونه است، بدون توجه به مرزها، به طور شفاهی، کتبی، چاپ شده، یا به شکل آثار هنری، و یا از طریق هر رسانه‌ای که کودک انتخاب کند.

۲- اعمال حق مذکور ممکن است منوط به برخی محدودیت‌ها باشد، لیکن این محدودیت‌ها باید تنها منحصر به مواردی باشد که در قانون تصریح شده و به یکی از دلایل زیر ضروری است:

الف) برای رعایت حقوق و آبروی دیگران؛

ب) برای حفظ امنیت ملی، نظم عمومی، بهداشت عمومی یا اخلاق عمومی.

ماده ۱۴

۱- کشورهای عضو حق آزادی اندیشه، عقیده و مذهب را برای کودک محترم خواهند شمرد.

۲- کشورهای عضو حقوق و تکالیف والدین، و بر حسب مورد سرپرستان قانونی، را در هدایت کودک برای اعمال حقوق خود به روشی هماهنگ با توانایی‌های بالنده وی محترم خواهند شمرد.

۳- آزادی آشکار ساختن مذهب یا اعتقادات تنها می‌تواند مشمول محدودیت‌هایی باشد که در قانون تصریح شده و برای حفظ امنیت، نظم، بهداشت و اخلاق عمومی یا حقوق اساسی و آزادی‌های دیگران ضروری است.

ماده ۱۵

کشورهای عضو
حقوق کودک را
در مورد آزادی
اجتماعات و
شرکت در مجامع
مسالمت‌آمیز به
رسمیت
می‌شناسند

- ۱- کشورهای عضو حقوق کودک را در مورد آزادی اجتماعات و شرکت در مجامع مسالمت‌آمیز به رسمیت می‌شناسند.
- ۲- به غیر از محدودیت‌هایی که در قانون تصریح شده و در یک جامعه دموکراتیک برای حفظ امنیت ملی یا عمومی، نظم عمومی، بهداشت عمومی، اخلاق عمومی و یا حمایت از حقوق و آزادی‌های دیگران ضروری است، نباید هیچ گونه محدودیتی در اعمال حقوق مذکور ایجاد گردد.

ماده ۱۶

در امور
خصوصی،
خانوادگی یا
مکاتبات هیچ
کودکی نباید
مداخله خودسرانه
یا غیرقانونی کرد

- ۱- در امور خصوصی، خانوادگی یا مکاتبات هیچ کودکی نباید مداخله خودسرانه یا غیرقانونی کرد یا به صورت غیر قانونی عزت و آبروی او را مورد تعرض قرار داد.
- ۲- کودک حق برخورداری از حمایت قانون را در برابر این گونه مداخلات و تعرضات دارد.

کشورهای عضو به عملکرد مهم رسانه‌های گروهی واقف بوده و تضمین خواهند کرد که کودک به اطلاعات و مطالب از منابع گوناگون ملی و بین‌المللی دسترسی داشته باشد، به ویژه اطلاعات و مطالبی که هدف آنها ترویج رفاه اجتماعی، معنوی و اخلاقی و بهداشت جسمی و روانی کودک است. بدین منظور، کشورهای عضو اقدامات زیر را به عمل خواهند آورد:

الف) تشویق رسانه‌های گروهی به انتشار و پخش اطلاعات و مطالبی که برای کودک از نظر اجتماعی و فرهنگی سودمند و مطابق با روح ماده ۲۹ باشد؛

ب) تشویق همکاری‌های بین‌المللی در زمینه تولید، مبادله و انتشار این گونه اطلاعات و مطالب از منابع گوناگون فرهنگی، ملی و بین‌المللی؛

پ) تشویق تولید و انتشار کتاب‌های کودکان؛

ت) تشویق رسانه‌های گروهی به بذل توجه خاص به نیازهای کودکان گروه‌های اقلیت یا بومی از نظر زبان؛

ث) تشویق تهیه رهنمودهای مناسب برای حمایت از کودک در برابر اطلاعات و مطالبی که به رفاه وی آسیب می‌رساند با در نظر داشتن مفاد مندرج در مواد ۱۳ و ۱۸.

۱- کشورهای عضو حداکثر تلاش خود را به کار خواهند بست تا این اصل که هر دو والد در مورد پرورش و رشد کودک مسئولیت مشترک دارند به رسمیت شناخته شود. والدین، یا بر حسب مورد سرپرستان قانونی، مسئولیت عمده را در پرورش و رشد کودک بر عهده دارند. منافع عالی‌ه کودک عمده‌ترین موضوع مورد توجه آنان خواهد بود.

۲- به منظور تضمین و ترویج حقوق مندرج در پیمان‌نامه حاضر، کشورهای عضو مساعدت لازم را به والدین و سرپرستان قانونی در جهت ایفای مسئولیت‌هایشان برای پرورش کودک عرضه خواهند کرد و توسعه مؤسسات، تسهیلات و خدمات برای مراقبت از کودکان را تضمین خواهند نمود.

۳- کشورهای عضو کلیه اقدامات لازم را به عمل خواهند آورد تا اطمینان حاصل نمایند حق کودکان دارای والدین شاغل برای برخورداری از خدمات و تسهیلات مربوط به نگهداری کودکان که استحقاق آن را دارند، تضمین گردد.

۱- کشورهای عضو کلیه اقدامات قانونی، اجرایی، اجتماعی و آموزشی لازم را به عمل خواهند آورد تا از کودک در برابر کلیه اشکال خشونت جسمی یا روانی، صدمه یا آزار، بی‌توجهی یا رفتار توأم با سهل‌انگاری، سوءرفتار یا بهره‌کشی، از جمله سوءاستفاده جنسی، در حین مراقبت توسط والد (یا والدین)، سرپرست (یا سرپرستان) قانونی یا هر شخص دیگری که عهده‌دار مراقبت از کودک است، حمایت کنند.

کشورهای عضو
کلیه اقدامات را
به عمل خواهند
آورد تا از کودک
در برابر کلیه
اشکال خشونت
حمایت کنند

۲- این‌گونه اقدامات حمایتی باید بر حسب مورد شامل روش‌های مؤثر برای ایجاد برنامه‌های اجتماعی جهت فراهم نمودن پشتیبانی لازم از کودک و کسانی که عهده‌دار مراقبت از کودک هستند و نیز پشتیبانی از دیگر شکل‌های پیشگیری و شناسایی، گزارش‌دهی، ارجاع، تحقیق، درمان و پیگیری موارد سوءرفتار با کودک که قبلاً ذکر گردید، و بر حسب مورد پشتیبانی از پیگرد قضایی، باشد.

ماده ۲۰

۱- کودکی که به طور موقت یا دائم از محیط خانوادگی خود محروم شده است، یا کودکی که به خاطر منافع عالی‌اش نتوان به او اجازه داد که در آن محیط باقی بماند، سزاوار حمایت و مساعدت ویژه از سوی دولت خواهد بود.

۲- کشورهای عضو طبق قوانین داخلی خود برای این‌گونه کودکان مراقبت جایگزین تضمین خواهند نمود.

۳- چنین مراقبتی ممکن است از جمله شامل نگهداری توسط خانواده جایگزین، کفالت در قوانین اسلامی، فرزندخواندگی یا در صورت لزوم اسکان در مؤسسات مناسب برای مراقبت از کودکان باشد. هنگام بررسی راه‌حل‌ها، باید به مطلوبیت تداوم در پرورش کودک و نیز به پیشینه قومی، مذهبی، فرهنگی و زبانی کودک توجه شایسته‌ای نمود.

ماده ۲۱

آن دسته از کشورهای عضو که نظام فرزندخواندگی را به رسمیت می‌شناسند یا آن را مجاز می‌دانند تضمین خواهند کرد که منافع عالی‌ه کودک مهم‌ترین نکته مورد توجه باشد و اقدامات زیر را به عمل خواهند آورد:

الف) تضمین این که فرزندخواندگی تنها با مجوز مقامات واجد صلاحیتی صورت پذیرد که مطابق با قوانین و مقررات قابل اعمال و بر اساس اطلاعات موثق و قابل اطمینان تعیین می کنند که با توجه به وضعیت کودک در ارتباط با والدین، خویشاوندان و سرپرستان قانونی، فرزندخواندگی جایز است و در صورت لزوم اشخاص ذیربط رضایت آگاهانه خود را در مورد فرزندخواندگی بر اساس مشاوره های مقتضی اعلام نموده اند؛

ب) فرزندخواندگی در کشورهای دیگر را به عنوان روش دیگری برای مراقبت از کودک در مواردی که امکان سپردن کودک به عنوان فرزندخوانده به یک خانواده یا یافتن هیچ گونه روش مناسبی برای مراقبت از کودک در کشور متبوع وی وجود ندارد، به رسمیت خواهند شناخت؛

پ) تضمین برخوردارگی کودک که در کشوری دیگر به فرزندخواندگی پذیرفته می شود از حمایت ها و معیارهایی که در صورت فرزندخواندگی در کشور خود از آنها برخوردار می شد؛

ت) اتخاذ کلیه تدابیر مناسب به منظور حصول اطمینان از این که فرزندخواندگی در کشور دیگر برای اشخاص ذیربط در بردارنده درآمدهای مالی نادرست نباشد؛

ث) ترویج اهداف ماده حاضر در موارد مقتضی از طریق انعقاد قراردادها یا اتخاذ تدابیر دو یا چندجانبه و در این چارچوب، تلاش برای حصول اطمینان از این که فرزندخواندگی کودک در یک کشور دیگر تنها توسط مقامات یا نهادهای واجد صلاحیت صورت می‌پذیرد.

ماده ۲۲

۱- کشورهای عضو اقدامات لازم را به عمل خواهند آورد تا تضمین شود کودکی که متقاضی پناهندگی است یا طبق قوانین و مقررات بین‌المللی یا داخلی پناهنده محسوب می‌شود، اعم از این که همراه والدین خود یا شخص دیگری باشد و یا همراه نداشته باشد، از حمایت مناسب و مساعدت بشر دوستانه در برخورداری از حقوق مندرج قابل اعمال در این پیمان‌نامه و در سایر اسناد بین‌المللی مربوط به حقوق بشر یا بشر دوستانه که کشورهای عضو به آنها ملحق شده‌اند، بهره‌مند خواهد شد.

۲- به این منظور کشورهای عضو، در مواردی که مقتضی بدانند، در همه تلاش‌های سازمان ملل متحد و نیز سایر سازمان‌های بین‌المللی یا غیر دولتی ذیربط که با سازمان ملل همکاری می‌کنند جهت مساعدت و حمایت از این‌گونه کودکان و ردیابی والدین یا سایر اعضای

خانواده کودک پناهنده به منظور کسب اطلاعات لازم برای پیوستن مجدد وی به خانواده‌اش همکاری خواهند کرد. در مواردی که نتوان والدین یا دیگر اعضای خانواده را یافت باید برای چنین کودکی همان حمایتی را فراهم نمود که مطابق مفاد پیمان‌نامه حاضر برای کودکان در نظر گرفته می‌شود که موقتاً یا به طور دائم از محیط خانوادگی محروم شده‌اند.

کشورهای عضو

حق کودکان

معلول را برای

برخورداری از

مراقبت ویژه به

رسمیت

می‌شناسند

۱- کشورهای عضو اذعان دارند کودکی که از لحاظ جسمی یا ذهنی معلول است باید از یک زندگی کامل و محترمانه در شرایطی که متضمن منزلت و افزایش اتکا به نفس او باشد و مشارکت مؤثر او را در جامعه تسهیل نماید، برخوردار باشد.

۲- کشورهای عضو حق کودکان معلول را برای برخورداراری از مراقبت ویژه به رسمیت می‌شناسند و بسته به منابع موجود، مساعدت مورد تقاضا و متناسب با شرایط کودک، والدین یا

سایر مراقبان کودک را برای کودک مستحق و کسانی که مسئول مراقبت از او هستند تشویق و تضمین خواهند کرد.

۳- با تشخیص نیازهای ویژه کودک معلول، مساعدت مقرر در بند ۲ ماده حاضر باید در صورت امکان و با در نظر گرفتن امکانات مالی والدین یا دیگر مراقبان کودک، به طور رایگان ارائه شود و باید به گونه‌ای طراحی شود که متضمن دسترسی مؤثر کودک معلول به تحصیل، دوره‌های آموزشی، خدمات بهداشتی، خدمات توان‌بخشی، آماده‌سازی برای اشتغال و امکانات تفریحی باشد و به روشی که موجب دستیابی کودک به بالاترین حد ادغام در جامعه و رشد فردی، از جمله رشد فرهنگی و معنوی، گردد.

۴- کشورهای عضو، در سایه همکاری‌های بین‌المللی، مبادله اطلاعات مقتضی را در زمینه مراقبت‌های بهداشتی جهت پیشگیری و معالجات پزشکی، روان‌شناسی و توان‌بخشی کودکان معلول ترویج خواهند کرد. مبادله اطلاعات مذکور از جمله شامل انتشار و دسترسی به اطلاعات مربوط به روش‌های توان‌بخشی، آموزش و خدمات حرفه‌ای است و هدف آن قادر ساختن کشورهای عضو به بهبود توانایی‌ها و مهارت‌ها و گسترش تجربیات آنها در این زمینه‌هاست. در این مورد توجه خاصی به نیازهای کشورهای در حال رشد مبذول خواهد شد.

۱- کشورهای عضو حق کودک را برای برخورداری از بالاترین معیارهای بهداشتی و تسهیلات قابل حصول جهت درمان بیماری و بازیابی سلامت به رسمیت می‌شناسند. کشورهای عضو برای تضمین این که هیچ کودکی از حق دسترسی به چنین خدمات بهداشتی محروم نماند تلاش خواهند کرد.

۲- کشورهای عضو اعمال کامل حق مذکور را پیگیری خواهند نمود و به ویژه در موارد زیر اقدامات مقتضی به عمل خواهند آورد:

الف) کاهش مرگ‌ومیر نوزادان و کودکان؛

ب) تضمین ارائه کمک‌های پزشکی و مراقبت‌های بهداشتی لازم برای همه کودکان با تأکید بر گسترش مراقبت‌های بهداشتی اولیه؛

پ) مبارزه علیه بیماری‌ها و سوءتغذیه در چارچوب مراقبت‌های بهداشتی اولیه از جمله از طریق به کار بستن فن‌آوری موجود و فراهم ساختن مواد غذایی مقوی و کافی و آب آشامیدنی سالم با توجه به خطرات آلودگی محیط زیست؛

ت) تضمین مراقبت‌های بهداشتی پیش و پس از زایمان برای مادران؛

ث) تضمین این که همه اقشار جامعه به ویژه والدین و کودکان از آموزش های مربوط آگاهی و به آنها دسترسی داشته باشند و در استفاده از دانش پایه در مورد بهداشت و تغذیه کودک، مزایای تغذیه با شیر مادر، بهداشت و بهداشت محیط و پیشگیری از سوانح مورد حمایت قرار گیرند؛

ج) توسعه مراقبت های بهداشتی جهت پیشگیری، راهنمایی والدین و آموزش تنظیم خانواده و خدمات مربوطه.

۳- کشورهای عضو به منظور برچیدن روش های سنتی که به سلامت کودک آسیب می رسانند کلیه اقدامات مناسب و مؤثر را به عمل خواهند آورد.

۴- کشورهای عضو برای دستیابی تدریجی به تحقق کامل حق مندرج در ماده حاضر متعهد می شوند همکاری های بین المللی را ترویج و تشویق نمایند. در این مورد به نیازهای کشورهای در حال رشد توجه خاصی مبذول خواهد شد.

ماده ۲۵

کشورهای عضو حق کودکی که توسط مقامات واجد صلاحیت جهت نگهداری، حمایت یا بازیابی سلامت جسمی یا روانی به خانواده یا مؤسسه ای سپرده شده

است را برای انجام بررسی دوره‌ای درمان ارائه شده برای کودک و کلیه شرایط دیگر مربوط به نگهداری از او به رسمیت می‌شناسند.

ماده ۲۶

کشورهای عضو
حق کودک را
برای برخورداری
از آموزش به
رسمیت
می‌شناسند

۱- کشورهای عضو حق هر کودک را برای برخورداری از تأمین اجتماعی، از جمله بیمه اجتماعی، به رسمیت می‌شناسند و اقدامات لازم را برای دستیابی به تحقق کامل این حق مطابق با قوانین داخلی خود به عمل خواهند آورد.

۲- مزایای مذکور در موارد مقتضی باید با توجه به امکانات و شرایط کودک و اشخاص مسئول نگهداری از او و نیز سایر ملاحظات مربوط به درخواست مزایا از سوی کودک یا از طرف او اعطا شوند.

ماده ۲۷

۱- کشورهای عضو حق همه کودکان را برای برخورداری از سطح زندگی مناسب برای رشد جسمی، ذهنی، معنوی، اخلاقی و اجتماعی به رسمیت می‌شناسند.

۲- والد (یا والدین) یا دیگر اشخاص مسئول کودک در حد توان و امکانات مالی خود مسئولیت عمده را در تأمین شرایط زندگی لازم برای رشد کودک بر عهده دارند.

۳- کشورهای عضو، بر حسب شرایط داخلی و در حد امکانات خود اقدامات مقتضی جهت کمک به والدین و دیگر اشخاص مسئول کودک برای اعمال حق مذکور به عمل خواهند آورد و در صورت نیاز، به ویژه در ارتباط با تغذیه و پوشاک و مسکن، کمک‌های مادی و برنامه‌های پشتیبانی فراهم خواهند کرد.

۴- کشورهای عضو کلیه اقدامات لازم را جهت تضمین پرداخت نفقه کودک توسط والدین یا دیگر اشخاص که از نظر مالی مسئولیت کودک را به عهده دارند، چه در داخل کشور عضو و چه در خارج، به عمل خواهند آورد. به ویژه هرگاه شخصی که مسئولیت تأمین مالی کودک را به عهده دارد در کشور دیگری غیر از کشور کودک زندگی می‌کند، کشورهای عضو باید الحاق به توافق‌نامه‌ها و نیز اتخاذ تدابیر مناسب دیگر را ترویج نمایند.

۱- کشورهای عضو حق کودک را برای برخورداری از آموزش به رسمیت می‌شناسند و برای دستیابی به این حق، به صورت تدریجی و بر پایه ایجاد فرصت‌های برابر به ویژه اقدامات زیر را معمول خواهند داشت:

الف) اجباری کردن و در دسترس قرار دادن آموزش ابتدایی رایگان برای همه؛
ب) تشویق ایجاد و گسترش انواع مختلف آموزش متوسط، از جمله آموزش عمومی و حرفه‌ای، فراهم کردن و قرار دادن آنها در دسترس همه کودکان، و به عمل آوردن اقدامات مقتضی از قبیل ارائه آموزش رایگان و اعطای کمک‌های مالی در صورت نیاز؛

پ) در دسترس قرار دادن آموزش عالی برای همگان بر اساس قابلیت و از هر طریق مناسب؛
ت) فراهم نمودن اطلاعات و راهنمایی‌های آموزشی و حرفه‌ای و قرار دادن آنها در دسترس همه کودکان؛

ث) به عمل آوردن اقداماتی جهت تشویق به حضور منظم در مدارس و کاهش موارد ترک تحصیل.

۲- کشورهای عضو کلیه اقدامات مقتضی را جهت تضمین این که انضباط در مدارس مطابق با شأن انسانی کودک و مفاد پیمان‌نامه حاضر اعمال می‌شود معمول خواهند داشت.

۳- کشورهای عضو همکاری‌های بین‌المللی را در موارد مربوط به آموزش، به ویژه در جهت مشارکت در ریشه کن ساختن جهل و بیسوادی در سراسر جهان و تسهیل دسترسی به دانش علمی و فنی و روش‌های نوین تدریس، تشویق و ترویج خواهند کرد. در این خصوص توجهی ویژه به نیازهای کشورهای در حال رشد مبذول خواهد شد.

ماده ۲۹

۱- کشورهای عضو اتفاق نظر دارند که آموزش کودک باید در راستای اهداف زیر باشد:

(الف) رشد شخصیت، استعدادها و توانایی‌های جسمی و ذهنی کودک تا حد امکان؛
(ب) افزایش احترام به حقوق بشر و آزادی‌های اساسی و اصول مندرج در منشور سازمان ملل متحد؛

(پ) افزایش احترام به والدین کودک، هویت فرهنگی، زبان و ارزش‌های کودک، به ارزش‌های ملی کشوری که کودک در آن زندگی می‌کند و موطن اصلی او و به تمدن‌های متفاوت با تمدنی که او بدان تعلق دارد؛

ت) آماده سازی کودک برای یک زندگی مسئولانه در جامعه‌ای آزاد و با روحیه تفاهم، صلح، مدارا، مساوات بین زن و مرد، و دوستی میان همه مردمان، گروه‌های قومی، ملی و مذهبی و افرادی که منشا بومی دارند؛
ث) افزایش احترام به محیط زیست طبیعی.

۲- هیچ بخشی از ماده حاضر یا ماده ۲۸ نباید به گونه‌ای تفسیر شود که مخل آزادی افراد و نهادها برای تأسیس و اداره مؤسسات آموزشی گردد، منوط به این که اصول مقرر در بند ۱ ماده حاضر و شرایط مربوط به منطبق بودن آموزش در این گونه مؤسسات با معیارهای حداقلی که ممکن است توسط دولت تعیین شده باشد، همواره رعایت شوند.

ماده ۳۰

در کشورهایی که اقلیت‌های قومی، مذهبی یا زبانی و یا افرادی با منشا بومی وجود دارند، کودک متعلق به این گونه اقلیت‌ها یا کودکی که بومی است نباید از حق برخورداری از فرهنگ خود، برخورداری از مذهب خود و اعمال آن یا استفاده از زبان خود به همراه سایر اعضای گروهش محروم شود.

کشورهای عضو
حق کودک را
برای بازی و
فعالیت‌های
تفریحی مناسب
به رسمیت
می‌شناسند

۱- کشورهای عضو حق کودک را برای استراحت، داشتن اوقات فراغت، پرداختن به بازی و فعالیت‌های تفریحی متناسب با سن کودک و مشارکت آزادانه در زندگی فرهنگی و هنری به رسمیت می‌شناسند.

۲- کشورهای عضو حق کودک برای مشارکت کامل در زندگی فرهنگی و هنری را محترم شمرده و ترویج خواهند کرد و مشوق فراهم ساختن فرصت‌های برابر و مناسب برای فعالیت‌های فرهنگی، هنری و تفریحی خواهند بود.

۱- کشورهای عضو حق کودک را برای برخورداری از حمایت در برابر بهره‌کشی و انجام هرگونه کاری که ممکن است زیانبار باشد یا خللی در تحصیل کودک وارد آورد، و یا به سلامتی کودک یا رشد جسمانی، ذهنی، اخلاقی یا اجتماعی او آسیب رساند، به رسمیت می‌شناسند.

۲- کشورهای عضو جهت تضمین اجرای ماده حاضر اقدامات قانونی، اجرایی، اجتماعی و آموزشی به عمل خواهند آورد. بدین منظور و با عنایت به مفاد سایر اسناد بین‌المللی مربوطه، کشورهای عضو به ویژه اقدامات ذیل را به عمل خواهند آورد:

الف) تعیین حداقل سن یا حداقل سنین برای اشتغال به کار؛

ب) تدوین مقررات مناسب در ارتباط با ساعات کار و شرایط اشتغال؛

پ) تعیین مجازات‌های مناسب یا ضمانت‌های اجرایی دیگر به منظور تضمین اجرای مؤثر ماده حاضر.

ماده ۳۳

کشورهای عضو کلیه اقدامات مقتضی، از جمله اقدامات قانونی، اجرایی، اجتماعی و آموزشی را به عمل خواهند آورد تا کودکان را در برابر استفاده غیر مجاز از داروهای مخدر و روانگردان که در اسناد بین‌المللی مربوطه توصیف شده‌اند، حمایت نمایند و از استفاده از کودکان در تولید غیرمجاز و قاچاق چنین موادی جلوگیری کنند.

کشورهای عضو
متعهد می‌شوند از
کودک در برابر
کلیه اشکال
بهره‌کشی و
سوءاستفاده جنسی
حمایت کنند

کشورهای عضو متعهد می‌شوند از کودک در برابر کلیه اشکال بهره‌کشی و سوءاستفاده جنسی حمایت کنند. بدین منظور، کشورهای عضو به ویژه کلیه اقدامات مقتضی ملی، دوجانبه و چندجانبه را به عمل خواهند آورد تا از موارد زیر جلوگیری شود:

(الف) اغوا یا وادار کردن کودک به پرداختن به هرگونه فعالیت جنسی غیرقانونی؛

(ب) استفاده استعمارگرانه از کودکان در فحشا یا دیگر اعمال جنسی غیر قانونی؛

(پ) استفاده استعمارگرانه از کودکان در نمایش‌ها یا مطالب هرزه‌نگاری (پورنوگرافیک).

به منظور جلوگیری از ربنده شدن، فروش یا قاچاق کودکان به هر منظور و به هر شکل، کشورهای عضو کلیه اقدامات مقتضی ملی، دوجانبه و چندجانبه را به عمل خواهند آورد.

کشورهای عضو از کودک در برابر کلیه اشکال دیگر بهره‌کشی که مغایر با هر یک از جنبه‌های رفاه کودک باشد حمایت خواهند کرد.

کشورهای عضو تضمین خواهند کرد که:

هیچ کودکی
مورد شکنجه یا
سایر رفتارهای
بی‌رحمانه قرار
نگیرد

(الف) هیچ کودکی مورد شکنجه یا سایر رفتارهای بی‌رحمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز قرار نگیرد. مجازات اعدام، یا حبس ابد بدون امکان آزادی، نباید در مورد جرم‌هایی که اشخاص زیر ۱۸ سال مرتکب می‌شوند اعمال گردد؛

(ب) هیچ کودکی به طور غیرقانونی یا خودسرانه از آزادی محروم نشود. دستگیری، بازداشت یا زندانی کردن کودک باید مطابق قانون و تنها به عنوان آخرین راه چاره و برای کوتاه‌ترین زمان ممکن صورت پذیرد؛

(پ) با هر کودکی که از آزادی محروم شده است رفتاری انسانی و همراه با احترام به کرامت ذاتی انسان، و با توجه به نیازهای افراد هم سن او اعمال شود. به ویژه کودک

محروم از آزادی باید از بزرگسالان جدا شود، مگر آن که این امر مغایر با منافع عالیه کودک تشخیص داده شود، و او حق دارد جز در موارد استثنایی، تماس خود را با خانواده‌اش از طریق مکاتبه و ملاقات حفظ کند.

ت) هر کودک محروم از آزادی حق دسترسی فوری به کمک‌های حقوقی و سایر مساعدت‌های مقتضی داشته باشد و همچنین حق داشته باشد که محرومیت خود از آزادی را از حیث تطابق در برابر دادگاه یا هر مقام واجد صلاحیت مستقل و بی‌طرف دیگر مورد اعتراض قرار دهد و در یک چنین مواردی از تصمیم فوری برخوردار شود.

ماده ۳۸

۱- کشورهای عضو متعهد می‌شوند که هنگام مخاصمات مسلحانه‌ای که با کودکان ارتباط پیدا می‌کند مقررات حقوق بین‌الملل بشردوستانه قابل اعمال را محترم بشمارند و احترام به مقررات مذکور را تضمین کنند.

۲- کشورهای عضو کلیه اقدامات امکان‌پذیر را به عمل خواهند آورد تا تضمین کنند که اشخاصی که به سن ۱۵ سالگی نرسیده‌اند در مخاصمات شرکت مستقیم نداشته باشند.

۳- کشورهای عضو از پذیرش اشخاصی که به سن ۱۵ سالگی نرسیده‌اند در نیروهای مسلح خود اجتناب خواهند کرد. در پذیرش اشخاص بین ۱۵ سال و ۱۸ سال، کشورهای عضو تلاش خواهند نمود اولویت را به آنهایی دهند که سن بیشتری دارند.

۴- کشورهای عضو، طبق تعهدات ناشی از حقوق بین‌الملل بشردوستانه مربوط به حمایت از افراد غیر نظامی در مخاصمات مسلحانه، کلیه اقدامات امکان‌پذیر را برای تضمین حمایت و مراقبت از کودکانی که به علت مخاصمات مسلحانه در معرض آسیب قرار می‌گیرند، به عمل خواهند آورد.

ماده ۳۹

کشورهای عضو کلیه اقدامات مقتضی را به عمل خواهند آورد تا بهبود جسمانی و روانی و ادغام مجدد اجتماعی کودکانی که قربانی هرگونه بی‌توجهی، بهره‌کشی، آزار، شکنجه یا سایر اشکال رفتار یا تنبیه بیرحمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز، و یا مخاصمات مسلحانه واقع شده است، تسریع گردد. بهبود و ادغام مجدد مذکور باید در محیطی صورت پذیرد که تندرستی، عزت نفس و منزلت کودک را تقویت می‌کند.

۱- کشورهای عضو این حق را برای هر کودک مجرم، متهم یا مظنون به نقض قوانین کیفری به رسمیت می‌شناسند که با او به روشی که موجب اعتلای مفهوم شرف و ارزش در ذهن کودک می‌گردد رفتار شود، روشی که احترام کودک به حقوق بشر و آزادی‌های اساسی دیگران را تقویت کند و به سن کودک و مطلوبیت ترویج ادغام مجدد کودک در جامعه و ایفای نقشی سازنده توسط کودک در جامعه توجه داشته باشد.

۲- به این منظور و با عنایت به مفاد مربوطه در اسناد بین‌المللی، کشورهای عضو به ویژه تضمین خواهند کرد که:

الف) هیچ کودکی نباید به سبب فعل یا ترک فعلی که در زمان ارتکاب به موجب قوانین ملی یا بین‌المللی ممنوع نبوده است، مجرم، متهم یا مظنون به نقض قوانین کیفری شناخته شود؛

ب) هر کودک مظنون یا متهم به نقض قوانین کیفری حداقل از تضمین‌های زیر برخوردار باشد:

(۱) تا زمانی که گناهکار بودن او بر طبق قانون ثابت نشده است بیگناه فرض شود؛

(۲) به سرعت و مستقیماً، و در موارد مقتضی از طریق والدین یا سرپرستان قانونی خود، از اتهامات وارده علیه خود اطلاع یابد و برای تهیه و ارائه دفاعیه خود از کمک حقوقی یا دیگر کمک‌های مقتضی برخوردار شود؛

(۳) رسیدگی به اتهام بدون تأخیر و توسط یک مقام یا مرجع قضایی واجد صلاحیت، مستقل و بیطرف، در یک دادرسی عادلانه مطابق با قانون و با موجود بودن کمک حقوقی یا دیگر کمک‌های مقتضی، و منوط به مغایر نبودن با منافع عالیه کودک و به ویژه با توجه به سن یا وضعیت کودک، با حضور والدین یا سرپرستان قانونی او صورت پذیرد؛

(۴) ملزم نگردد شهادت دهد یا اعتراف به گناه نماید، و امکان بررسی اظهارات شهود مخالف و کسب اجازه برای شرکت شهود خود و بررسی اظهارات آنان را در شرایط مساوی داشته باشد؛

(۵) در صورتی که مجرم شناخته شود، بتواند از مقام یا مرجع قضایی واجد صلاحیت، مستقل و بیطرف بالاتری بخواهد مطابق با قانون، حکم صادره و هرگونه اقدام ناشی از آن را مورد تجدید نظر قرار دهد؛

(۶) در صورتی که کودک قادر به فهمیدن زبان مورد استفاده یا تکلم به آن زبان نباشد، بتواند از یاری یک مترجم به طور رایگان برخوردار شود؛

(۷) در کلیه مراحل دادرسی، حریم شخصی او کاملاً محفوظ بماند.

۳- کشورهای عضو تلاش خواهند نمود وضع قوانین و مقررات و تأسیس مراجع و نهادهایی که به کودکان مجرم، متهم یا مظنون به نقض قوانین کیفری اختصاص دارند را ترویج نمایند و خصوصاً اقدامات ذیل را معمول خواهند داشت:

الف) تعیین حداقل سنی که پایین تر از آن نتوان کودکان را دارای قابلیت نقض قوانین کیفری محسوب کرد؛

ب) در صورت مقتضی و مطلوب بودن، اعمال تدابیری برای برخورد با اینگونه کودکان بدون توسل به دادرسی‌های قضایی، منوط به این که حقوق بشر و ضمانت‌های حقوقی کاملاً رعایت شوند.

۴- به منظور تضمین این که با کودکان به روشی متناسب با رفاه و شرایط و جرم آنها رفتار شود، باید تمهیدات گوناگونی از قبیل مقررات مراقبت، راهنمایی و نظارت و نیز مشاوره، تعلیق مجازات، نگهداری توسط خانواده جایگزین، آموزش و برنامه‌های آموزش حرفه‌ای و سایر اقدامات جایگزین مراقبت در مؤسسات فراهم باشد.

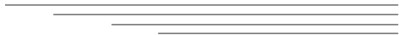
ماده ۴۱

مفاد پیمان‌نامه حاضر تأثیری بر قوانینی که در جهت تحقق حقوق کودک مؤثرتر می‌باشند، و ممکن است جز موارد زیر باشند، نخواهد داشت:

الف) قوانین کشور عضو؛ یا

ب) قوانین بین‌المللی لازم‌الاجرا در آن کشور.

بخش دوم

ماده ۴۲

کشورهای عضو متعهد می‌شوند به طور گسترده و به طریقی مناسب و فعال اصول و مفاد پیمان‌نامه را به نحوی یکسان به اطلاع بزرگسالان و کودکان برسانند.

ماده ۴۳

۱- به منظور بررسی پیشرفت کشورهای عضو در دستیابی به تحقق تعهدات ناشی از پیمان‌نامه حاضر، یک کمیته حقوق کودک تشکیل خواهد شد که وظایف آن در بندها و مواد بعدی تصریح شده است.

۲- کمیته از ده کارشناس تشکیل خواهد شد که از نظر اخلاقی حسن شهرت داشته باشند و صلاحیت آنان در زمینه‌هایی که در پیمان‌نامه حاضر تصریح گردیده مورد تأیید باشد. اعضای کمیته را کشورهای عضو، با توجه به پراکندگی جغرافیایی متناسب و نیز نظام‌های حقوقی اصلی، از میان اتباع خود انتخاب می‌کنند و این افراد به صورت شخصی به انجام وظیفه در کمیته خواهند پرداخت.

۳- اعضای کمیته با رای مخفی از میان فهرست افرادی که توسط کشورهای عضو نامزد شده‌اند، انتخاب خواهند شد. هر کشور عضو می‌تواند یکی از اتباع خود را نامزد نماید.

۴- اولین انتخابات کمیته حداکثر ظرف شش ماه پس از قابل اجرا شدن پیمان نامه حاضر و سپس هر دو سال یکبار برگزار خواهد شد. حداقل چهار ماه پیش از برگزاری هر یک از انتخابات، دبیر کل سازمان ملل متحد طی نامه‌ای از کشورهای عضو دعوت خواهد کرد ظرف دو ماه نامزدهای خود را معرفی نمایند. دبیر کل متعاقباً فهرستی از اسامی همه نامزدها، به ترتیب حروف الفبا، و با ذکر نام کشوری که هر یک را نامزد نموده است تهیه و به کشورهای عضو پیمان نامه حاضر تسلیم خواهد کرد.

۵- انتخابات در اجلاس کشورهای عضو که به دعوت دبیرکل و در مقر سازمان ملل متحد تشکیل می‌شود، برگزار خواهد شد. در اجلاس‌های مذکور که با حضور دو سوم کشورهای عضو رسمیت خواهند یافت، افرادی که بیشترین تعداد آراء و اکثریت مطلق آرای نمایندگان حاضر و رای دهنده کشورهای عضو را به دست آورند به عضویت کمیته انتخاب خواهند شد.

۶- اعضای کمیته برای یک دوره چهار ساله انتخاب خواهند شد و در صورتی که بازهم نامزد شوند واجد شرایط برای انتخاب مجدد خواهند بود. دوره عضویت پنج تن از اعضای منتخب در اولین انتخابات، در پایان دو سال خاتمه خواهد یافت. بلافاصله پس از اولین انتخابات، اسامی این پنج نفر از طریق قرعه‌کشی توسط رئیس جلسه تعیین خواهد شد.

۷- در صورتی که یکی از اعضای کمیته فوت کند یا استعفا دهد، یا به هر دلیلی اعلام نماید که دیگر قادر به انجام وظیفه در کمیته نمی‌باشد، کشور عضوی که این عضو را نامزد کرده است کارشناس دیگری را از میان اتباع خود معرفی خواهد کرد تا در صورت تصویب کمیته تا پایان دوره در کمیته به انجام وظیفه بپردازد.

۸- کمیته آئین‌نامه داخلی خود را تنظیم خواهد کرد.

۹- کمیته ماموران خود را برای یک دوره دو ساله انتخاب خواهد کرد.

۱۰- جلسات کمیته معمولاً در مقر سازمان ملل متحد یا هر مکان مناسب دیگری که کمیته تعیین کند برگزار خواهد شد. کمیته به طور معمول سالانه تشکیل جلسه خواهد داد. مدت جلسات کمیته در جلسه‌ای با شرکت کشورهای عضو پیمان‌نامه حاضر و منوط به تصویب مجمع عمومی تعیین خواهد شد و در صورت لزوم مورد تجدید نظر قرار خواهد گرفت.

۱۱- دبیر کل سازمان ملل متحد کارمندان و تجهیزات لازم را برای عملکرد ثمربخش کمیته طبق پیمان‌نامه حاضر فراهم خواهد نمود.

۱۲- با تأیید مجمع عمومی، اعضای کمیته‌ای که به موجب پیمان‌نامه حاضر تشکیل می‌شود از محل منابع سازمان ملل متحد و طبق شرایطی که مجمع عمومی تعیین می‌نماید حقوق دریافت خواهند کرد.

ماده ۴۴

۱- کشورهای عضو متعهد می‌شوند از طریق دبیر کل سازمان ملل متحد گزارش‌هایی در مورد اقداماتی که به منظور تحقق حقوق به رسمیت شناخته شده در پیمان‌نامه حاضر به عمل آمده‌اند و پیشرفت‌هایی که در برخورداری از این حقوق صورت گرفته است را به ترتیب زیر به کمیته تسلیم نمایند:

الف) ظرف دو سال از تاریخ لازم‌الاجرا شدن پیمان‌نامه برای کشور عضو مربوطه؛
ب) سپس هر پنج سال یک بار.

۲- گزارش‌هایی که طبق ماده حاضر تهیه می‌شوند باید عوامل و مشکلاتی که ممکن است موجود باشند و بر میزان انجام تعهدات ناشی از پیمان‌نامه حاضر تأثیر می‌گذارند را مشخص سازند. گزارش‌ها، برای آن که درکی جامع از اجرای پیمان‌نامه در کشور مربوطه به دست دهند، باید حاوی اطلاعات کافی نیز باشند.

۳- برای آن کشور عضوی که گزارش اولیه جامعی به کمیته تسلیم کرده است ضرورتی ندارد در گزارش‌های بعدی خود، موضوع بند ۱ (ب) این ماده، اطلاعات پایه‌ای که قبلاً ارائه نموده است را تکرار کند.

۴- کمیته می‌تواند از کشورهای عضو بخواهد اطلاعات بیشتری در مورد اجرای پیمان‌نامه ارائه دهند.

۵- کمیته گزارش فعالیت‌های خود را هر دو سال یک بار از طریق شورای اقتصادی و اجتماعی به مجمع عمومی تسلیم خواهد کرد.

۶- کشورهای عضو گزارش‌های خود را به طور گسترده در کشور خود در اختیار عموم قرار خواهند داد.

ماده ۴۵

به منظور ترویج اجرای هر چه مؤثرتر پیمان‌نامه و تشویق همکاری‌های بین‌المللی در زمینه‌های تحت پوشش پیمان‌نامه:

الف) سازمان‌های تخصصی، صندوق کودکان سازمان ملل متحد و سایر ارگان‌های سازمان ملل متحد می‌توانند در بررسی اجرای مفادی از این پیمان‌نامه که در

حوزه وظایف آنها واقع می‌شود شرکت داشته باشند. کمیته می‌تواند از سازمان‌های تخصصی، صندوق کودکان سازمان ملل متحد و سایر نهادهای واجد صلاحیت که مناسب تشخیص دهد دعوت نماید تا در مورد اجرای پیمان‌نامه در زمینه‌های مرتبط با حوزه وظایف خود نظرات تخصصی، ارائه نمایند. کمیته می‌تواند از سازمان‌های تخصصی، صندوق کودکان سازمان ملل متحد و سایر ارگان‌های سازمان ملل متحد دعوت نماید تا در مورد اجرای پیمان‌نامه در زمینه‌هایی که در حوزه فعالیت‌های آنها واقع می‌شود گزارش‌هایی تسلیم نمایند؛

ب) کمیته می‌تواند، در صورتی که مناسب بداند، هر گزارش دریافتی از کشورهای عضو را که حاوی درخواست برای مشاوره یا مساعدت فنی یا نمایانگر نیاز به آن باشد، همراه با ملاحظات و پیشنهاداتی که ممکن است کمیته در این زمینه داشته باشد برای سازمان‌های تخصصی، صندوق کودکان سازمان ملل متحد و سایر نهادهای واجد صلاحیت ارسال نماید؛

پ) کمیته می‌تواند به مجمع عمومی توصیه کند که از دبیر کل درخواست نماید از طرف کمیته در مورد موضوعات خاصی مربوط به حقوق کودک مطالعاتی انجام دهد؛

ت) کمیته می‌تواند بر پایه اطلاعاتی که از طریق اجرای مواد ۴۴ و ۴۵ پیمان‌نامه حاضر دریافت می‌کند پیشنهادهایی و توصیه‌های کلی ارائه دهد. این‌گونه پیشنهادها و توصیه‌های کلی باید برای کشورهای عضو مربوطه ارسال گردد و همراه با نظرات کشورهای عضو، چنانچه نظراتی موجود باشد، به مجمع عمومی گزارش شود.

بخش سوم

ماده ۴۶

پیمان‌نامه حاضر جهت امضای همه کشورها مفتوح خواهد بود.

ماده ۴۷

پیمان‌نامه حاضر منوط به تصویب است. اسناد تصویب به دبیر کل سازمان ملل متحد سپرده خواهند شد.

ماده ۴۸

پیمان‌نامه حاضر جهت الحاق همه کشورها مفتوح خواهد ماند. اسناد الحاق به دبیر کل سازمان ملل متحد سپرده خواهند شد.

ماده ۴۹

۱- پیمان‌نامه حاضر سی روز پس از سپرده شدن بیستمین سند تصویب یا الحاق به دبیر کل سازمان ملل متحد قابل اجرا خواهد بود.

۲- تاریخ لازم الاجرا شدن پیمان نامه حاضر در مورد هر کشوری که پس از سپرده شدن بیستمین سند تصویب یا الحاق، پیمان نامه را تصویب می کند یا به آن ملحق می شود، سی روز پس از تاریخ سپردن سند تصویب یا الحاق توسط آن کشور خواهد بود.

ماده ۵۰

۱- هر یک از کشورهای عضو می توانند اصلاحیه ای پیشنهاد کرده و آن را به دبیر کل سازمان ملل متحد تحویل دهند. دبیر کل سپس اصلاحیه پیشنهادی را برای کشورهای عضو ارسال خواهد نمود و از آنها درخواست خواهد کرد نظر خود را درباره برپایی کنفرانس کشورهای عضو به منظور بررسی و رای گیری در مورد پیشنهادات اعلام نمایند. چنانچه ظرف چهار ماه از تاریخ ارسال، حداقل یک سوم کشورهای عضو موافق برگزاری چنین کنفرانسی باشند، دبیر کل کنفرانس را با پشتیبانی سازمان ملل متحد برگزار خواهد کرد. هر اصلاحیه ای که مورد تصویب اکثریت کشورهای عضو حاضر و رای دهنده در کنفرانس قرار گیرد، جهت تصویب به مجمع عمومی تسلیم خواهد شد.

۲- اصلاحیه ای که مطابق با بند ۱ ماده حاضر به تصویب برسد، پس از تصویب مجمع عمومی و پذیرش دو سوم کشورهای عضو قابل اجرا خواهد بود.

۳- زمانی که اصلاحیه‌ای قابل اجرا می‌شود، برای آن دسته از کشورهای عضو که آن را پذیرفته‌اند لازم‌الاجرا خواهد بود و دیگر کشورهای عضو همچنان ملزم به اجرای مفاد پیمان‌نامه حاضر و اصلاحیه‌هایی که قبلاً پذیرفته‌اند خواهند بود.

ماده ۵۱

۱- دبیر کل سازمان ملل متحد متن تحفظ کشورها را که در زمان تصویب یا الحاق تسلیم می‌شوند دریافت و برای کلیه کشورها ارسال خواهد کرد.

۲- تحفظی که با هدف و مقصود پیمان‌نامه حاضر مغایرت داشته باشد، مجاز نیست.

۳- تحفظ را می‌توان در هر زمان با ارسال اعلامیه رسمی به دبیرکل سازمان ملل متحد باز پس گرفت و دبیرکل سپس این امر را به اطلاع همه کشورها خواهد رساند. چنین اعلامیه‌ای از تاریخ وصول توسط دبیر کل نافذ خواهد بود.

ماده ۵۲

هر یک از کشورهای عضو می‌توانند با ارسال اعلامیه کتبی برای دبیر کل سازمان ملل متحد از عضویت پیمان‌نامه حاضر خارج شوند. خروج از عضویت پیمان‌نامه یک سال پس از تاریخ دریافت اعلامیه توسط دبیر کل صورت می‌پذیرد.

ماده ۵۳

دبیر کل سازمان ملل متحد به عنوان امین معاهده حاضر تعیین شده است.

ماده ۵۴

نسخه اصلی پیمان نامه حاضر، که متون اسپانیولی، انگلیسی، چینی، روسی، عربی و فرانسه آن همگی از اعتبار یکسان برخوردارند، نزد دبیر کل سازمان ملل متحد تودیع خواهد شد.

با حضور امضاکنندگان تام‌الاختیار زیر که از طرف دولت‌های متبوع خود برای این امر کاملاً مجاز می‌باشند، پیمان نامه حاضر به امضا رسید.

**پروتکل اختیاری پیمان نامه حقوق کودک درباره
خرید و فروش، فحشا و هرزه‌نگاری کودکان**

مصوب ۱۸ ژانویه ۲۰۰۰

کشورهای عضو پروتکل حاضر،

متوجه هستند برای دستیابی بیشتر به اهداف پیمان‌نامه حقوق کودک و اجرای مفاد آن و از جمله مواد ۱، ۱۱، ۲۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵ و ۳۶ لازم است که اقدامات کشورهای عضو فراتر رفته تا حمایت از کودک در مقابل خرید و فروش، فحشا و هرزه‌نگاری را نیز تضمین نماید،

و نیز متوجه هستند که پیمان‌نامه حقوق کودک، حق کودک برای حمایت در مقابل هرگونه بهره‌کشی و انجام هرگونه کاری که برای او خطرناک باشد و یا مانع آموزش کودک شود، یا برای سلامتی او یا رشد جسمی، روانی، معنوی، اخلاقی یا اجتماعی کودک زیانبار باشد را به رسمیت می‌شناسد،

بانگرانی عمیق متوجه اهمیت و افزایش قاچاق بین‌المللی کودکان به قصد فروش کودکان، فحشا و هرزه‌نگاری کودکان هستند،

عمیقاً نگران گسترش و تداوم شیوه‌های گردشگری جنسی بوده که کودکان به ویژه در معرض خطر آن هستند و آن مستقیماً باعث افزایش خرید و فروش کودکان، فحشا و هرزه‌نگاری کودکان می‌گردد،

دریافته‌اند که گروه‌های آسیب‌پذیر خاص، از جمله کودکان دختر، بیشتر در معرض خطر استثمار جنسی هستند و نسبت کودکان دختر در میان استثمارشدگان جنسی به مراتب بیشتر می‌باشد،

نگران افزایش دسترسی به هرزه‌نگاری کودکان در اینترنت و سایر فناوری‌های نوین هستند و کنفرانس بین‌المللی مبارزه با هرزه‌نگاری کودکان در اینترنت، که در سال ۱۹۹۹ در شهر وین برگزار شد، و بخصوص توافق این کنفرانس در مورد جرم‌انگاری تولید، توزیع، صادرات، مخابره، واردات، تملک ارادی و تبلیغ هرزه‌نگاری کودکان در سطح بین‌المللی را فراموشی خواند و بر اهمیت همکاری نزدیک‌تر مابین دولت‌ها و صنعت اینترنت تأکید می‌نماید،

معتقدند که برای تسهیل از میان بردن خرید و فروش کودکان، فحشا و هرزه‌نگاری کودکان باید به اتخاذ یک رویکرد جامع برای مقابله با عوامل مؤثر آن از جمله عقب‌افتادگی، فقر، تبعیض اقتصادی، ساختار نابرابر اجتماعی - اقتصادی، خانواده‌های از هم پاشیده، کمبود آموزش، مهاجرت روستایی - شهری، تبعیض جنسیتی، رفتارهای جنسی غیرمسئولانه بزرگسالان، رفتارهای سنتی زیان‌آور، درگیری‌های مسلحانه و قاچاق کودکان پرداخت،

همچنین معتقدند برای کاستن تقاضای خرید و فروش کودکان، فحشا و هرزه‌نگاری

کودکان لازم است که برای بالابردن آگاهی عمومی تلاش شود، و همچنین تقویت همکاری جهانی در میان تمام طرف‌های درگیر و بهبود اجرای قوانین در سطح ملی حائز اهمیت است،

با تأکید بر تأمین ابزار حقوقی و بین‌المللی مناسب برای حمایت از کودکان، و از آن جمله پیمان‌نامه لاهه درباره حمایت از کودکان و همکاری در زمینه فرزندخواندگی بین کشورها، پیمان‌نامه لاهه درباره جوانب مدنی کودک‌ربایی بین‌المللی، پیمان‌نامه لاهه درباره جوانب قضایی، قوانین مربوطه، به رسمیت شناختن، تقویت و همکاری در ارتباط با مسئولیت والدین و اقدامات مربوط به حمایت از کودکان و پیمان‌نامه شماره ۱۸۲ سازمان بین‌المللی کار درباره منع و اقدام فوری برای از میان بردن بدترین اشکال کار کودک،

از حمایت همه‌جانبه از پیمان‌نامه حقوق کودک که نشان‌دهنده تعهد گسترده‌ای است که برای پیشبرد و پشتیبانی از حقوق کودک وجود دارد ترغیب شدند،

با آگاهی از اهمیت اجرای مفاد برنامه برای جلوگیری از خرید و فروش کودکان، فحشا و هرزه‌نگاری کودکان و اعلامیه و دستور کار برای اقدام که در کنفرانس جهانی بر علیه استثمار جنسی از کودک برای مقاصد تجاری، که از ۲۷ تا ۳۱ اوت سال ۱۹۹۶ در شهر

استکهلم برگزار گردید اتخاذ شد و سایر تصمیم‌ها و توصیه‌های نهادهای بین‌المللی، و توجه خاص به اهمیت سنت‌ها و ارزش‌های فرهنگی همه مردمان در حمایت و رشد متوازن کودک، مطابق اصول زیر موافقت کردند که:

ماده ۱

کشورهای عضو، خرید و فروش کودکان، فحشا و هرزه‌نگاری کودکان را آنگونه که در این پروتکل آمده است منع خواهند کرد.

ماده ۲

در این پروتکل:

(الف) خرید و فروش کودکان به معنی هرگونه اقدام یا معامله‌ای است که فردی یا گروهی از افراد، کودکی را در ازای مبلغی و یا سایر ملاحظات به دیگری منتقل می‌کند؛
(ب) فحشای کودکان به معنی استفاده از کودکان در فعالیت‌های جنسی در ازای پرداخت وجه و یا ملاحظات دیگر است؛
(ج) هرزه‌نگاری کودکان به معنی نمایش از هر طریق می‌باشد که

کشورهای عضو،
خرید و فروش
کودکان، فحشا و
هرزه‌نگاری
کودکان را آنگونه
که در این
پروتکل آمده
است، منع
خواهند کرد.

در آن کودکان یا بصورت واقعی و یا مجازی مشغول فعالیت‌های بارز جنسی باشند و یا آلات تناسلی کودک برای مقاصد جنسی به نمایش گذاشته شود.

ماده ۳

۱- هر کشور عضو تضمین خواهد کرد که دست کم موارد و اقدامات زیر کاملاً تحت قوانین جزایی و جنایی آن کشور قرار گیرند، خواه در داخل کشور اتفاق افتاده باشند و خواه در خارج از آن و یا توسط فرد انجام شود و یا بصورت سازمان یافته:

(الف) در مقوله خرید و فروش کودکان آنگونه که در ماده ۲ آمده است:

هرگونه عرضه، تحویل و دریافت کودکان به هر شکل که برای مقاصد زیر باشد:

استثمار جنسی کودکان؛

انتقال اندام‌های بدن کودک برای سودجویی؛

استفاده از کودک برای کار اجباری؛

کسب رضایت غیرقانونی، به عنوان واسطه، برای فرزندخواندگی کودک که مغایر با ابزار قانونی بین‌المللی موضوعه برای فرزندخواندگی باشد؛

(ب) عرضه، در اختیار گرفتن، خریداری یا تأمین یک کودک برای خودفروشی،
آنگونه که در ماده ۲ آمده است؛

(ج) تهیه، توزیع، انتشار، واردات، صادرات، عرضه، فروش یا داشتن مطالب هرزه‌نگاری
کودک برای مقاصد فوق‌آنگونه که در ماده ۲ آمده است؛

۲- بنا بر مفاد قوانین ملی کشور عضو، با هرگونه اقدام برای ارتکاب اعمال فوق و تبانی
و همدستی در هر یک از این اعمال نیز به همان صورت برخورد خواهد شد.

۳- هر کشور عضو یک چنین اعمال خلافی را با توجه به ماهیت وخیم آنها و با
مجازات‌های مناسب کیفر خواهد کرد.

۴- هر کشور عضو با استناد به قوانین ملی، در صورت نیاز اقدام به برقراری قوانین
جزایی برای شخصیت‌های حقوقی خواهد نمود که مرتکب تخلفات آمده در بند ۱
ماده کنونی شوند. بنابر اصول قانونی هر کشور عضو، جرایم شخصیت‌های حقوقی
می‌تواند جنایی، مدنی یا اداری باشد.

۵- کشورهای عضو تمام اقدامات حقوقی و اداری را بکار خواهد برد تا از تبعیت تمام
افرادى که درگیر کار فرزندخواندگی کودک هستند از ابزار قانونی بین‌المللی اطمینان
حاصل نمایند.

۱- هر کشور عضو اقدامات لازم را برای تسری حقوق جزایی خود به کلیه جرایم ذکر شده در ماده ۳ بند ۱ در صورتیکه آن جرایم در خاک آن کشور و یا بر کشتی‌ها و هواپیماهای ثبت شده در آن کشور اتفاق بیافتد انجام خواهد داد.

۲- هر کشور عضو اقدامات لازم را برای تسری حقوق جزایی خود به کلیه جرایم ذکر شده در ماده ۳ بند ۱ و در موارد زیر به عمل خواهد آورد:

(الف) وقتیکه شخص مجرم، تابعیت آن کشور را داشته باشد و یا مقیم آن کشور باشد؛
(ب) وقتیکه قربانی تابع آن کشور باشد.

۳- هر کشور عضو اقدامات لازم را برای تسری حقوق جزایی خود به آن جرایم فوق‌الذکر را در زمانیکه متهم به ارتکاب جرم در آن کشور بسر می‌برد و از استرداد او به کشوری که در آن جرم اتفاق افتاده به دلیل آنکه تابعیت این کشور را دارد خودداری می‌شود، به عمل خواهد آورد.

۴- پروتکل کنونی، نافذ حقوق جزایی که مطابق با قوانین داخلی اجرا می‌شوند نمی‌باشد.

۱- جرایمی که در ماده ۳ بند ۱ ذکر شد حتماً در فهرست جرایم قابل استرداد در هر معاهده استرداد بین کشورها قرار خواهد گرفت و به عنوان جرایم قابل استرداد در معاهداتی که قبلاً به امضا رسیده و براساس شرایط هر قرارداد منظور خواهد شد.

۲- چنانچه کشور عضوی که استرداد را مشروط به وجود معاهده استرداد با کشور دیگر می‌سازد درخواست استردادی را از کشور عضو دیگری که معاهده استرداد با آن ندارد دریافت کند می‌تواند این پروتکل را به عنوان یک مبنای قانونی برای استرداد در ارتباط با جرایم یاد شده به کار ببرد. استرداد براساس شرایط قانونی‌ای که کشور درخواست کننده تأمین می‌نماید انجام خواهد شد.

۳- کشورهای عضوی که استرداد را مشروط به وجود معاهده استرداد نمی‌کنند، این جرایم را به عنوان جرایم قابل استرداد در میان خود و براساس شرایطی که قانون کشور درخواست کننده تأمین می‌نماید منظور خواهند کرد.

۴- به منظور استرداد بین کشورهای عضو، به گونه‌ای با این جرایم برخورد خواهد شد که ارتکاب آن نه فقط در کشور رخ داده بلکه در تمام کشورهایی که مایل به تسری حقوق جزایی خود طبق ماده ۴ هستند جرم محسوب بشود.

۵- چنانچه درخواست استرداد در ارتباط با جرایم آمده در ماده ۳ پاراگراف ۱ دریافت شود که کشور عضو درخواست شده به دلیل تابعیت متهم از استرداد او خودداری نماید، آن کشور باید اقداماتی را به عمل آورد تا پرونده را به مقامات ذیصلاح خود برای پیگرد قانونی تحویل نماید.

ماده ۶

۱- کشورهای عضو بیشترین کمک ممکن را به یکدیگر در تحقیق، یا پیگرد جنایی یا استرداد در ارتباط با جرایم مندرج در بند ۱ ماده ۳ به عمل خواهند آورد و از آن جمله است کمک به جمع آوری مدارکی که برای پیگرد قانونی لازم می‌باشد.

۲- کشورهای عضو به تعهدات خود تحت بند ۱ ماده حاضر و مطابق با هر معاهده یا ترتیبات دیگری که برای کمک‌های قضایی دوجانبه در میان خود دارند، عمل خواهند نمود. در صورت عدم وجود چنین معاهداتی، کشورهای عضو بیشترین کمک را براساس قوانین داخلی خود در اختیار یکدیگر قرار خواهند داد.

ماده ۷

۱- کشورهای عضو بر طبق قوانین داخلی خود سعی خواهند کرد تا:

(الف) در صورت لزوم اقداماتی را برای ضبط و مصادره موارد زیر به عمل آورند:
کالاها، از قبیل مواد، دارایی‌ها و سایر ابزاری که برای ارتکاب جرم یا تسهیل آن تحت این پروتکل مورد استفاده قرار گرفته است؛
درآمدهای حاصله از ارتکاب جرم؛

(ب) درخواست ضبط و مصادره کالاها و درآمدهای تحت بند الف را که از طرف سایر کشورهای عضو دریافت می‌کنند اجرا نمایند؛

(ج) اقداماتی برای تعطیلی موقت یا دائمی اماکنی که در آنها جرم اتفاق افتاده است را به عمل آورند.

ماده ۸

۱- کشورهای عضو اقداماتی را اتخاذ خواهند کرد تا از حقوق و منافع کودکان قربانی رفتارهای خلاف قانون ذکر شده در این پروتکل و در تمام مراحل پیگرد قانونی حمایت شود، خصوصاً از طریق:

(الف) تشخیص آسیب‌پذیر بودن کودکان قربانی و انجام اقداماتی که نیازهای ویژه ایشان، منجمله نیازهای ویژه شهادت دادن، را مورد شناسایی قرار دهد؛

(ب) مطلع ساختن کودکان قربانی از حقوق، وظایف، برنامه، زمان و روند دادرسی آنها و از ترتیب پرونده ایشان؛

(ج) اجازه، ابراز نظر، نیازها و نگرانی‌های کودکان قربانی و توجه به آنها در جریان دادرسی و هرگاه که منافع شخصی ایشان تحت تأثیر قرار می‌گیرد به نوعی که با مقررات دادرسی قوانین کشوری سازگاری داشته باشد.

(د) تأمین خدمات پشتیبانی مناسب برای کودکان قربانی در تمام جریان دادرسی؛

(ه) در صورت لزوم، حمایت از امور خصوصی و هویت کودکان قربانی و اتخاذ تدابیری مطابق با قوانین کشوری برای پرهیز از انتشار اطلاعات غیرضروری که منجر به تشخیص هویت کودکان قربانی شود؛

(و) تأمین امنیت کودکان قربانی در موارد لازم و همچنین خانواده‌ها و شاهدان ایشان از تهدیدها و تلافی جویی‌ها؛

(ز) پرهیز از تأخیرهای غیرضروری در رسیدگی به پرونده‌ها و اجرای احکام پرداخت خسارت به کودکان قربانی؛

۲- کشورهای عضو تلاش خواهند کرد تا عدم اطمینان از سن واقعی قربانی باعث جلوگیری از تحقیقات جنایی و از جمله تحقیقات با هدف تعیین سن قربانی نشود.

۳- کشورهای عضو تلاش خواهند کرد که رفتار نظام قضایی آنها با کودکان قربانی جرایم مذکور در این پروتکل به نوعی باشد که منافع عالیه کودک همواره مورد توجه اصلی قرار بگیرد.

۴- کشورهای عضو اقداماتی را به عمل خواهند آورد تا آموزش لازم، خصوصاً آموزش‌های حقوقی و روانشناختی، به افرادی که با قربانیان جرایم ذکر شده در این پروتکل کار می‌کنند داده شود.

۵- کشورهای عضو در صورت لزوم اقداماتی را اتخاذ خواهند نمود تا امنیت و عزت افراد یا سازمان‌هایی که دست‌اندرکار پیشگیری و یا مراقبت و یا بهبود وضعیت قربانیان چنین جرایمی هستند حفظ شود.

۶- هیچ یک از مفاد این ماده نباید به گونه‌ای تفسیر شود که مغایر و یا ناسازگار با حقوق متهمان برای یک دادگاه بی طرف و عادلانه باشد.

۱- کشورهای عضو، قوانین، مقررات اداری، سیاست‌های اجتماعی و برنامه‌های پیشگیری جرایمی که در این پروتکل آمده است را ایجاد، تقویت، اجرا و ترویج خواهند کرد. باید توجه ویژه‌ای به حمایت از کودکانی بشود که در مقابل چنین اعمالی آسیب‌پذیر هستند.

۲- کشورهای عضو باید به بالابردن آگاهی عمومی و از جمله آگاهی کودکان از طریق اطلاعات به هر وسیله مناسب، آموزش و کارآموزی درباره روش‌های پیشگیری و اثرات مخرب جرایم ذکر شده در این پروتکل بپردازند. کشورهای عضو در جهت اجرای تعهدات خود در چارچوب این ماده باید مشارکت محلی و بخصوص مشارکت کودکان و کودکان قربانی در چنین برنامه‌های اطلاعاتی، آموزشی و کارآموزی و در سطح بین‌المللی را تشویق کنند.

۳- کشورهای عضو، تمام عملیات ممکن با هدف تضمین تمام کمک‌های مناسب به قربانیان چنین جرایمی و از جمله برگشت کامل ایشان به اجتماع و بازپروری جسمی و روانی آنها را به اجرا خواهند گذاشت.

۴- کشورهای عضو تضمین خواهند کرد که کودکان قربانی جرایم تشریح شده در این پروتکل، دسترسی به فرایندهای مناسب برای احقاق و جبران تمامی خسارت‌های وارده از آنهایی که قانوناً مسئول بوده‌اند را خواهند داشت.

۵- کشورهای عضو باید به اتخاذ مقرراتی مناسب پرداخته که هدف از آنها جلوگیری مؤثر از تولید و انتشار مواد تبلیغاتی جرایم تشریح شده در این پروتکل باشد.

ماده ۱۰

۱- کشورهای عضو، تمامی اقدامات لازم برای تقویت همکاری بین‌المللی از طریق تمهیدات دوجانبه، منطقه‌ای و چندجانبه را به عمل خواهند آورد تا از فعالیت مرتکبین خرید و فروش کودکان، خودفروشی کودکان، هرزه‌نگاری کودکان و گردشگری جنسی کودکان پیشگیری شده و آنها شناسایی، تحت پیگرد، محاکمه و مجازات گردند. همچنین کشورهای عضو، همکاری و هماهنگی بین‌المللی را مابین مقامات خود و سازمان‌های غیردولتی ملی و بین‌المللی و دیگر سازمان‌های بین‌المللی تقویت خواهند کرد.

۲- کشورهای عضو، همکاری بین‌المللی برای کمک به درمان جسمی و روانی و بازگردانی اجتماعی کودکان قربانی را افزایش خواهند داد.

۳- کشورهای عضو تلاش برای همکاری بین‌المللی به منظور شناسایی و برخورد با عوامل ریشه‌ای همچون فقر و توسعه نیافتگی که به آسیب‌پذیری کودکان در مقابل خرید و فروش کودکان، خود فروشی کودکان و هرزه‌نگاری کودکان دامن می‌زنند را افزایش خواهند داد.

۴- کشورهای عضو که توانایی کمک‌های مالی، فنی و غیره را دارند این کمک‌ها را برای برنامه‌های موجود دوجانبه، منطقه‌ای و چندجانبه تأمین خواهند نمود.

ماده ۱۱

هیچیک از مفاد این پروتکل، مواد قانونی دیگری که به تحقق حقوق کودکان بیشتر کمک می‌کنند و احتمالاً در مجموعه‌های قانونی زیر وجود دارند را نقض نخواهد کرد:

(الف) قانون کشور عضو.

(ب) قانون بین‌المللی حاکم بر کشور عضو.

ماده ۱۲

۱- هر کشور عضو، ظرف دو سال از زمان پذیرش این پروتکل طی گزارشی جامع اطلاعات مربوط به کلیه اقدامات انجام شده در زمینه، اجرای مفاد و مقررات این پروتکل را به کمیته حقوق کودک تسلیم خواهد کرد.

۲- هر کشور عضو، در پی تسلیم گزارش جامع خود اقدام به منظور نمودن هرگونه اطلاع دیگری که مرتبط با اجرای پروتکل کنونی بوده و در راستای ماده ۴۴ پیماننامه حقوق کودک باشد را در گزارش‌های بعدی به کمیته حقوق کودک تسلیم خواهد کرد. تمام کشورهای عضو این پروتکل، هر پنج سال یک گزارش ارائه خواهند داد.

۳- کمیته حقوق کودک ممکن است از کشور عضو، اطلاعات بیشتری در زمینه، اجرای این پروتکل درخواست کند.

ماده ۱۳

۱- پروتکل کنونی برای تصویب در اختیار کلیه کشورهای عضو پیماننامه حقوق کودک هستند و یا آنرا امضا کرده‌اند قرار می‌گیرد.

۲- این پروتکل آماده است تا از طرف کشورهای عضو پیمان نامه حقوق کودک و کشورهای
که آنرا امضا کرده‌اند مورد تصویب قرار بگیرد و یا مواردی به آن افزوده شود. موارد
تصویب شده و متمم در نزد دبیر کل سازمان ملل متحد نگهداری خواهد شد.

ماده ۱۴

- ۱- این پروتکل ظرف سه ماه از دریافت دهمین تصویب نامه یا متمم، لازم الاجرا خواهد بود.
- ۲- برای هر کشوری که پروتکل حاضر را تصویب کند و یا به آن بپیوندد، این پروتکل
به فاصله یک ماه از تاریخ تسلیم مصوبه یا متمم، لازم الاجرا خواهد بود.

ماده ۱۵

- ۱- هر کشور عضو می‌تواند در هر زمان که مایل باشد پیوستن خود به این پروتکل را از
طریق یک یادداشت کتبی به دبیر کل سازمان ملل متحد فسخ نماید و دبیر کل متعاقباً
این موضوع را به اطلاع کلیه کشورهای عضو دیگر و کشورهایی که پیمان نامه حقوق
کودک را امضا نموده‌اند خواهد رساند. اعلام فسخ، یک سال پس از تاریخ دریافت
آن توسط دبیر کل سازمان ملل متحد لازم الاجرا خواهد بود.

۲- فسخ این پروتکل باعث از میان رفتن تعهدات کشور عضو درباره موارد موضوع این پروتکل و جرایمی که قبل از لازم‌الاجرا شدن اعلام فسخ، رخ داده‌اند نخواهد شد. همچنین فسخ پروتکل به هیچ وجه موارد مورد بررسی از طرف کمیته حقوق کودک که قبل از تاریخ فسخ آغاز شده‌اند را تحت تأثیر قرار نخواهد داد.

ماده ۱۶

۱- هر کشور عضو می‌تواند متممی را پیشنهاد و به دبیر کل سازمان ملل متحد تسلیم نماید. دبیر کل پس از دریافت این پیشنهاد مراتب را به اطلاع سایر کشورهای عضو می‌رساند و از آنها درخواست می‌نماید که نظر خود را در مورد برگزاری اجلاس کشورهای عضو برای بررسی و رأی‌گیری در مورد متمم پیشنهادی اعلام نمایند. در صورتی که ظرف چهار ماه از تاریخ ارسال این درخواست، حداقل یک سوم کشورهای عضو تمایل خود را به برگزاری چنین اجلاسی اعلام نمایند، دبیر کل اجلاس را تحت نظارت سازمان ملل متحد برگزار خواهد نمود. هر متممی که به تصویب اکثریت کشورهای عضو حاضر در اجلاس برسد برای تصویب نهایی به مجمع عمومی سازمان ملل متحد ارائه خواهد شد.

۲- هر متممی که به طریق ذکر شده در بند ۱ ماده حاضر تنظیم شود و به تصویب نهایی مجمع عمومی سازمان ملل متحد نیز برسد و از طرف دو سوم کشورهای عضو نیز پذیرفته شود لازم الاجرا خواهد بود.

۳- هرگاه متممی لازم الاجرا شود، کلیه کشورهای عضوی که آنرا پذیرفته‌اند باید آنرا اجرا نموده و برای سایر کشورهای عضو، مفاد این پروتکل و متمم‌های قبلی را که پذیرفته‌اند لازم الاجرا خواهد بود.

ماده ۱۷

۱- پروتکل کنونی که نسخه‌های اسپانیولی، انگلیسی، چینی، روسی، عربی و فرانسه آن بطور برابر سندیت دارند در بایگانی سازمان ملل متحد نگهداری خواهد شد.

۲- دبیر کل سازمان ملل متحد یک نسخه تأیید شده از پروتکل حاضر را به تمام کشورهای عضو پیمان‌نامه و کشورهای که پیمان‌نامه را امضا کرده‌اند ارسال خواهد نمود.

پروتکل اختیاری به پیمان نامه حقوق کودک درباره

بکارگیری کودکان در مخاصمات مسلحانه

از تاریخ ۱۲ فوریه ۲۰۰۰ لازم الاجرا می باشد.

کشورهای عضو پروتکل حاضر،

از حمایت همه‌جانبه از پیمان‌نامه حقوق کودک که نشانه تعهد گسترده برای تلاش در ارتقا و حمایت از حقوق کودک می‌باشد تشویق شده‌اند،

بار دیگر تأکید می‌کنند که حقوق کودک نیازمند حمایت خاص است و خواستار پیشرفت مستمر و بدون تبعیض وضعیت کودکان و همچنین رشد و آموزش ایشان در شرایط صلح و امنیت هستند،

از اثرات مخرب و دامنه‌دار مخاصمات مسلحانه بر کودکان و پیامدهای بلندمدت آن بر صلح پایدار، امنیت و توسعه دل‌نگران هستند،

گرفتار شدن کودکان در وضعیت‌های مخاصمات مسلحانه و حمله مستقیم به مناطقی که بنا بر قوانین بین‌المللی حفاظت شده بوده منجمله محل‌هایی که معمولاً تعداد زیادی از کودکان در آن حضور دارند مانند مدارس و بیمارستان‌ها را محکوم می‌کنند،

یادآور می‌شوند که براساس حکم دادگاه بین‌المللی جنایی رم، ثبت‌نام و سربازگیری کودکان زیر ۱۵ سال یا استفاده از آنها به منظور شرکت در فعالیت‌های خصمانه، چه در مخاصمات مسلحانه بین‌المللی و چه غیر بین‌المللی، در زمره جنایات جنگی محسوب می‌گردد،

در نتیجه چنین می‌پندارند که برای تقویت هر چه بیشتر اجرای حقوق به رسمیت شناخته شده در پیمان‌نامه حقوق کودک لازم است تا حمایت از کودکان گرفتار در مخاصمات مسلحانه افزایش یابد،

یادآور می‌شوند که در ماده ۱ پیمان‌نامه حقوق کودک مشخص شده است که منظور از کودک در آن پیمان‌نامه هر فردی است که زیر ۱۸ سال سن داشته باشد مگر بنا بر قانونی که کودک مشمول آن است، سن کمتری برای بزرگسالی قید شده باشد،

مطمئن هستند که یک پروتکل اختیاری به پیمان‌نامه برای بالا بردن سن سربازگیری و شرکت افراد در مخاصمات مسلحانه کمک بزرگی به اجرای این اصل خواهد نمود که مصالح عالیه کودک باید در تمام اقدامات مربوط به کودکان مورد توجه اصلی قرار بگیرد.

یادآور می‌شوند که در بیست‌وششمین گردهمایی بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر که در دسامبر ۱۹۹۵ برگزار شد، از طرف‌های درگیر مخاصمه خواسته شد تا هر تلاش ممکن را برای اطمینان از عدم بکارگیری کودکان زیر ۱۸ سال در مخاصمات بکار بندند،

از تصویب به اتفاق آرای پیمان‌نامه شماره ۱۸۲ سازمان جهانی کار درباره منع و اقدام فوری برای از میان بردن بدترین اشکال کار کودک استقبال می‌کنند که در آن هرگونه سربازگیری قهری یا اجباری کودکان در مخاصمات مسلحانه منع شده است،

با نگرانی تمام هرگونه سربازگیری، آموزش و استفاده از کودکان در مخاصمات درون و برون مرزی، توسط گروه‌های مسلح غیر از نیروهای ارتش هر کشور را محکوم کرده و افرادی را که به سربازگیری، آموزش و استفاده از کودکان می‌پردازند را مسؤول می‌شناسند،

وظیفه تمام طرف‌های درگیر در مخاصمات مسلحانه را در رعایت مفاد حقوق بشر دوستانه بین‌المللی یادآور می‌شوند،

تأکید می‌کند که پروتکل حاضر ناقض اهداف و اصول بیان شده در منشور سازمان ملل متحد و از جمله ماده ۵۱ و هنجارهای مربوط به حقوق بشر دوستانه نیست،

می‌دانند که برای حمایت از کودکان گرفتار در مخاصمات مسلحانه و اشغال نظامی، شرایط صلح و امنیت متکی بر احترام کامل به اهداف و اصول منشور و رعایت اسناد حقوق بشر مربوطه امری ضروری است،

متوجه نیازهای ویژه آن دسته از کودکان هستند که بیشتر در برابر سربازگیری یا استفاده در مخاصمات بخاطر وضعیت اقتصادی یا اجتماعی و یا جنسیت آسیب پذیرند،

ضرورت توجه به ریشه‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی گرفتار شدن کودکان در مخاصمات مسلحانه را از نظر دور نمی‌دارند،

به ضرورت تقویت همکاری بین‌المللی در اجرای پروتکل حاضر و همچنین پیشرفت جسمی و روانی و ادغام اجتماعی کودکانی که قربانی مخاصمات مسلحانه‌اند واقف هستند،

مشارکت جوامع محلی بخصوص کودکان و کودکان قربانی را در اطلاع رسانی و برنامه‌های آموزشی مربوط به اجرای پروتکل تشویق می‌کنند. کشورهای عضو بر موارد زیر توافق کرده‌اند:

ماده ۱

کشورهای عضو همه گونه اقدام لازم را به عمل خواهند آورد تا اطمینان حاصل نمایند هیچ‌یک از افراد نیروهای مسلح آنها که هنوز به سن ۱۸ سالگی نرسیده‌اند در درگیری‌ها شرکت مستقیم نداشته باشند.

ماده ۲

کشورهای عضو متعهد می‌شوند که افراد زیر سن ۱۸ سال را به طور اجباری به خدمت سربازی در نیروهای مسلح خود در نیاورند.

ماده ۳

۱- کشورهای عضو حداقل سن سربازگیری اختیاری در نیروهای مسلح خود را آنگونه که در ماده ۳۸، بند ۳ پیمان‌نامه حقوق کودک آمده است به تدریج افزایش خواهند داد و اصول مطرح شده در آن ماده را در نظر گرفته و می‌پذیرند که براساس پیمان‌نامه، افراد زیر سن ۱۸ سال سزاوار حمایت ویژه هستند.

۲- هر کشور عضو، پس از تصویب یا پیوستن به این پروتکل اعلامیه‌ای صادر خواهد کرد که براساس آن حداقل سن سربازگیری اختیاری در نیروهای مسلح ملی خود را تعیین کرده و به وضع مقرراتی خواهد پرداخت تا از سربازگیری اجباری و قهری جلوگیری به عمل آورد.

کشورهای عضو
متعهد می‌شوند
که افراد زیر سن
۱۸ سال را به
طور اجباری به
خدمت سربازی
در نیروهای مسلح
خود در نیاورند.

۳- کشورهای عضوی که اجازهٔ سربازگیری داوطلبانهٔ زیر سن ۱۸ سال را به نیروهای مسلح خود می‌دهند باید دستورالعمل‌های احتیاطی تنظیم کنند تا دست کم موارد زیر را تضمین نمایند:

(الف) این سربازگیری‌ها واقعاً داوطلبانه باشد؛

(ب) این سربازگیری‌ها با رضایت اولیا و یا سرپرستان قانونی افراد انجام شود؛

(ج) به این افراد اطلاع کامل دربارهٔ وظایف آنها در خدمت سربازی داده شود؛

(د) از این افراد قبل از ورود به خدمت سربازی، مدارک معتبری که نشان‌دهندهٔ سن ایشان باشد دریافت کنند.

۴- هر کشور عضو می‌تواند اعلامیه، خود را جهت سندیت بیشتر به دبیر کل سازمان ملل متحد ارائه نماید تا از آن طریق به اطلاع کلیه کشورهای عضو دیگر رسد. این یادداشت از تاریخ دریافت آن توسط دبیر کل لازم‌الاجرا خواهد بود.

۵- در مطابقت با مواد ۲۸ و ۲۹ پیمان‌نامهٔ حقوق کودک، ضرورت بالا بردن سن، طبق بند ۱ ماده، حاضر مشمول مدرسی که تحت نظارت نیروهای مسلح کشور عضو هستند نمی‌شود.

ماده ۴

۱- گروه‌های مسلحی که متمایز از نیروهای مسلح کشور عضو هستند نباید تحت هیچ شرایطی به سربازگیری و یا استفاده از افراد زیر سن ۱۸ سال در مخاصمات اقدام نمایند.

۲- برای پیشگیری از سربازگیری و استفاده از چنین افرادی، کشورهای عضو باید تمام اقدامات ممکن منجمله اقدامات قانونی لازم برای ممنوعیت و مجازات چنین اقداماتی را به عمل آورند.

۳- اجرای ماده حاضر، وضعیت قانونی هیچیک از طرفین مخاصمات مسلحانه را تحت تأثیر قرار نمی‌دهد.

ماده ۵

هیچ جزئی از این پروتکل نباید ناقض آن موادی از قانون یک کشور عضو یا اسناد بین‌المللی و یا حقوق بشردوستانه بین‌المللی باشد که به نحو بهتری حقوق کودک را تحقق می‌بخشد.

ماده ۶

- ۱- هر کشور عضو، تمام اقدامات لازم قانونی، اداری و غیره برای تضمین اجرای مؤثر مفاد پروتکل حاضر در حوزه حاکمیت خود را به عمل خواهد آورد.
- ۲- کشورهای عضو متعهد می‌شوند تا اصول و مفاد این پروتکل را به هر وسیله ممکن به اطلاع بزرگسالان و کودکان رسانده و تبلیغ نمایند.
- ۳- کشورهای عضو تلاش خواهند کرد اطمینان یابند افرادی که مغایر با این پروتکل به سربازی گرفته شده و یا در درگیری‌ها از آنها استفاده شده خلع سلاح شوند و یا به هر صورت دیگری از خدمت مرخص گردند.

ماده ۷

- ۱- کشورهای عضو باید در اجرای پروتکل حاضر و از آن جمله در جلوگیری از هرگونه اقدام مغایر با این پروتکل و در بهبود وضعیت و ادغام اجتماعی افرادی که قربانی چنین اعمال خلافی شده‌اند، با یکدیگر همکاری کنند و این همکاری‌ها می‌توانند در زمینه‌های فنی و یا مساعدت‌های مالی باشند. این مساعدت‌ها و همکاری‌ها با هماهنگی با کشورهای عضو مایل به همکاری و سازمان‌های بین‌المللی مربوطه انجام خواهد شد.

۲- کشورهای عضوی که قادر به تأمین چنین کمک‌هایی هستند باید از طریق برنامه‌های چندجانبه و یا دوجانبه و یا برنامه‌های دیگر و یا از طریق یک صندوق کمک‌های داوطلبانه که مطابق با قوانین مجمع عمومی باشد اقدام نمایند.

ماده ۸

۱- هر کشور عضو ظرف دو سال از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این پروتکل برای آن کشور، باید گزارشی به کمیته حقوق کودک حاوی کلیه اطلاعات مرتبط با اقدامات انجام شده در زمینه اجرای مفاد این پروتکل و از جمله اقدامات انجام شده در زمینه اجرای مفاد مربوط به مشارکت و سربازگیری را ارائه دهد.

۲- به دنبال ارائه گزارش جامع، هر کشور عضو باید در گزارش‌های ارسالی خود به کمیته حقوق کودک منطبق با ماده ۴۴ پیمان‌نامه، هر اطلاع دیگر در زمینه اجرای مفاد این پروتکل را نیز بگنجانند. سایر کشورهای عضو این پروتکل، باید گزارش خود را هر پنج سال یکبار ارسال نمایند.

۳- کمیته حقوق کودک ممکن است از کشور عضو اطلاعات بیشتری در زمینه اجرای مفاد پروتکل درخواست نماید.

ماده ۹

۱- امضای پروتکل حاضر برای هر کشوری که عضو پیمان نامه بوده و یا آنرا امضا کرده باشد آزاد است.

۲- هر کشوری می تواند پروتکل حاضر را تصویب کند و یا موادی را به آن بیافزاید. اسناد تصویب و یا الحاق باید در اختیار دبیر کل سازمان ملل متحد قرار بگیرد.

۳- دبیر کل به عنوان امین پیمان نامه و پروتکل، باید تمام کشورهای عضو پیمان نامه و تمام کشورهای امضا کننده پیمان نامه را از هر سند اعلامیه موضوع ماده ۳ مطلع سازد.

ماده ۱۰

۱- پروتکل حاضر سه ماه پس از دریافت دهمین سند تصویب یا الحاق، ضمانت اجرایی پیدا می کند.

۲- برای هر کشوری که پروتکل حاضر را پس از لازم الاجرا شدن تصویب کرده یا به آن محلق شود، پروتکل به فاصله یک ماه از ارائه اسناد تصویبی یا الحاقی لازم الاجرا خواهد بود.

ماده ۱۱

هر کشور عضو می‌تواند در هر زمان که بخواهد با ارسال یک یادداشت کتبی به دبیر کل سازمان ملل متحد از پروتکل حاضر خارج شود و دبیر کل، پیرو آن مراتب را به اطلاع کلیه کشورهای عضو پیمان‌نامه و کشورهای که پیمان‌نامه را امضا کرده‌اند خواهد رساند. خروج از این پروتکل یک سال پس از دریافت یادداشت توسط دبیر کل جاری می‌گردد. با این وجود اگر چنانچه پس از اتمام یک سال، کشور خارج شونده درگیر مناقشه مسلحانه باشد، خروج آن کشور تا زمانی که آن مناقشه پایان پذیرفته است به اجرا در نخواهد آمد.

۲- چنین خروجی باعث از میان رفتن تعهدات کشور عضو در چارچوب پروتکل حاضر و در ارتباط با رویدادهای ماقبل جاری شدن خروج آن کشور نخواهد شد و همچنین این خروج هیچگونه تأثیری بر موارد تحت بررسی کمیته حقوق کودک که متعلق به زمان ماقبل خروج می‌باشند نخواهد گذاشت.

۱- هر کشور عضو می‌تواند متممی را پیشنهاد و به دبیر کل سازمان ملل متحد ارائه دهد. دبیر کل بر این اساس پیشنهادی را به اطلاع کشورهای عضو می‌رساند و از آنها می‌خواهد نظر خود را دربارهٔ تشکیل یک گردهمایی از کشورهای عضو برای بررسی و رای‌گیری در مورد پیشنهادها اعلام نمایند. در صورتی که ظرف چهار ماه از تاریخ این نظرخواهی، حداقل یک سوم کشورهای عضو تمایل خود را برای شرکت در این گردهمایی اعلام نمایند، دبیر کل اقدام به برگزاری این گردهمایی تحت نظارت سازمان ملل متحد می‌نماید. هر متممی که به تصویب اکثریت حاضر در گردهمایی برسد برای تصویب نهایی به مجمع عمومی سازمان ملل متحد ارجاع می‌شود.

۲- هر متممی که براساس شرایط بند ۱ ماده حاضر به تصویب برسد، پس از یک ماه از تصویب نهایی آن توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد و با اکثریت دوسوم کشورهای عضو لازم‌الاجرا می‌گردد.

۳- هر متممی که جاری شود، برای کشورهایایی که آنرا پذیرفته‌اند لازم‌الاجرا خواهد بود و کشورهای دیگر همچنان متعهد به مفاد پروتکل حاضر و متمم‌های قبلی که مورد پذیرش آنها قرار گرفته است باقی می‌مانند.

ماده ۱۳

۱- پروتکل حاضر، که تمام نسخ آن به زبان‌های اسپانیولی، انگلیسی، چینی، روسی، عربی و فرانسه به یکسان سندیت دارند، در بایگانی سازمان ملل متحد نگهداری خواهد شد.

۲- دبیر کل سازمان ملل متحد نسخه‌های تأیید شده پروتکل حاضر را برای تمام کشورهای عضو پیمان‌نامه و کشورهای امضا کننده پیمان‌نامه، ارسال خواهد کرد.

